

Fondată: 1998
Anul XVIII

ELANUL

Nr. 162
AUGUST
2015

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

BĂTĂLIA DE LA BAIJA CU FINAL LA... VASLUI

Dan RAVARU

După bătălia de la Crasna, legăturile dintre Ștefan și moldovenii din Țara de Jos se intensifică și se manifestă plener prin sprijinul pe care-l va primi viitorul domn de la „gioseni”, în acțiunile militare care au dus la înscăunarea sa în 1457. Manole Neagoe subliniază astfel această concluzie: „În Țara de Jos, tânărul Ștefan, care nu avea mai mult de 22 de ani, i s-au alăturat Șendrea, portarul Sucevei, împreună cu fratele său, Ivanco, și alte rude ale viitorului domn care aveau moșii în ținuturile din sudul Moldovei. Cu ajutorul călăreților din Țara de Jos, oastea lui Ștefan s-a ridicat la 5.000 – 6.000 de oameni, cifră deloc neglijabilă pentru acele vremuri” (M. Neagoe, p. 10). Dar autorul nostru se bazează pe informațiile oferite de „Cronicle slavo-române”, care, întotdeauna, îi pun alături de muntenii sprijinitori pe cei „din țările de jos”.

- continuare în pagina 2 -

Avram Bunaciu¹ despre cele mai importante figuri ale comunismului românesc

Dr. Liviu ȚĂRANU

O sursă prețioasă pentru cunoașterea istoriei comunismului românesc o constituie memorialistica. Calitatea acesteia este, evident, destul de variată, unul din criteriile de bază în funcție de care este apreciată fiind autorul.

În cazul de față, ne propunem ca pe baza însemnărilor unui bun cunoscător al culiselor puterii comuniste de la București să refacem imaginea și modul cum erau percepute o serie de figuri importante ale Partidului Comunist în parcursul lor pentru cucerirea puterii politice în România postbelică. Autorul, Avram Bunaciu, este un personaj complicat și controversat, aspect explicabil prin biografia sa, însă pentru ceea ce ne interesează contează un singur fapt: a fost foarte aproape de nucleul puterii, iar ceea ce el prezintă în însemnările sale e rezultatul contactului direct cu evenimente și oameni. De aici și deosebita utilitate a cunoașterii acestor însemnări.

- continuare în pagina 11 -

Ioan Mâcnea Vetrișanu de la Prut – 80

Gheorghe CLAPA

Cultura română se situează la un nivel cel puțin egal cu cel al Occidentului european în care s-a integrat firesc și remarcabil sub aspectul valoric. Poporul român a șezut la aceeași masă, deopotrivă cu toate celelalte popoare moderne, s-a hrănit cu același sentiment, s-a adăpat din același izvor și cu literatura populară română formează o verigă ce leagă popoarele între ele.

În ciuda torentului de știri catastrofale care ne inundă pe toate canalele media, există totuși și niște realități ce vorbesc despre victoria spiritului omenesc, a tenacității muncii pe terenul culturii și, de ce nu, despre rolul de cel mai eficient „Gerovital” al exercițiului intelectual continuu. Ioan Mâcnea Vetrișanu dă dovadă de acribie, hărnicie, corectitudine, muncă sistematică, tenacitate, voință și competență intelectuală. Stilul este cadențat, cu respirații egale și plăcute, erudiția este absorbită în narațiune, ironia și emoția sunt discrete.

- continuare în pagina 15 -

BĂTĂLIA DE LA BAIJA CU FINAL LA... VASLUI

- urmare din pagina 1 -

Leon Șimanschi și Dumitru Agache amintesc și ei de acest episod: „Realizând, probabil în marș, o concentrare de forțe din Țara de Jos, unde aveau numeroase rude, Ștefan își sporește forțele care îl vor ajuta să obțină victoriile necesare pentru a ocupa scaunul țării” („Portret în istorie”, p. 310). Adăugăm, la cele de mai sus, și spusele lui Nicolae Grigoraș: „Totuși este clar că Ștefan cel Mare a preluat tronul cu puterea, sprijinit de oastea sa victorioasă, de o parte din boieri, dar mai ales de populația Țării de Jos”.

Ca o ciudățenie a istoriei, tocmai aceste legături organice vor cunoaște o criză profundă, în contextul evenimentelor grave din anul 1467, care au culminat cu bătălia de la Baia, al cărei epilog se va petrece la Vaslui. S-a pus problema unei adevărate răscoală a Țării de Jos, tocmai fiul de origine și de simpatii al lui Ștefan cel Mare. Nu toți istoricii sunt de aceeași părere. Se considera că a fost vorba doar de opoziția boierilor din Țara de Jos. Foarte probabil unii dintre ei se așteptau la avantaje cu totul deosebite pentru sprijinul pe care l-au acordat viitorului domn. Dar, dezideratele lor intrau în mod firesc în contradicție cu politica centralizatoare, opusă oricăror tendințe de anarhie, promovată de Ștefan. Oricum, traseul urmat de Matei Corvin, în distrugătorul său marș spre Baia, început la Brașov, continuat prin Oituz spre Roman, cu o foarte eficientă cruzime, se pare că s-a bazat pe un posibil sprijin al „giosenilor”.

După Șerban Papacostea, „ostilitatea unei însemnate părți a boierimii față de domn s-a manifestat prin numeroase defecțiuni pe câmpul de luptă și, după retragerea ungarilor, printr-o adevărată răscoală a boierimii din sudul Moldovei” (Papacostea, p. 24). Autorul respectiv, dar și mulți alții, vorbesc de executarea a 20 de mari boieri și 40 de boieri mici, în funcție de rang, primii decapitați, ceilalți trași în țepă. Ultimul act al acestei drame s-a petrecut, însă, la Vaslui, în 1471.

Relatările asupra bătăliei de la Baia, după luarea în discuție a tuturor relatărilor ajunse până la noi, sunt extrem de controversate. Ele merg de la a susține o categorică victorie moldovenească până la o la fel de categorică victorie ungară, de la o pretinsă capturare a lui Ștefan la posibila capturare a regelui maghiar de către moldoveni. Trecând peste acestea, toți cei care descriu bătălia se opresc neapărat asupra episodului trădării, puse pe seama vornicului (anterior postelnic) Crasnăș. Excepție face Nicolae Grigoraș, care, citând „Cronica breviter scripta” mai întâi, afirmă că trădătorul ar fi fost Isaiia vornicul, cumnatul domnitorului: „dacă ar fi călărit acolo unde i se poruncise, nu ar fi scăpat nici un ostaș maghiar” și „pentru aceasta a trebuit să cadă capul lui și ale altora mulți”. Dar ceilalți istorici, care au studiat acest episod, consideră că trădătorul a fost Crasnăș, cu toată opoziția lui Nicolae Grigoraș.

Să ne oprim puțin asupra acestui personaj. Ceașnic (paharnic), apoi postelnic, pe 12 octombrie 1461 pierde un proces important, după care se retrage din Sfatul Domnesc. Putem presupune, însă, că această situație în care el, ca mare boier al țării, este defavorizat, domnitorul dând dreptate unor boiernași, l-a nemulțumit profund și a generat ideea de răzbunare. Domnitorul îl primește în continuare cu bunăvoință și din 1464 îi acordă demnitatea de mare vornic, o funcție care implică cele mai importante atribuții militare. În luptele de la Baia, moldovenii trebuiau să atace pe trei coloane: au participat la atac numai două, a treia, comandată de Crasnăș, nu a intrat în zona de ostilități. Foarte probabil, trădarea fiind evidentă, adăugându-se și descoperirea unei tentative de trecere în tabăra maghiară, Crasnăș a fost executat.

Din ce parte a țării era originar? Avea moșii peste tot, dar probabil și în mod sigur urmașii săi au fost legați de Vaslui. Într-o cercetare privind localitatea Grumăzești (devenită Munteni de Sus), numele Crasnăș l-am întâlnit foarte frecvent. În continuare, citez din lucrarea noastră „Repere etnofolclorice și de istorie locală”, Iași, 2010. La 7 mai 1601, sub domnia lui Ieremia vodă Movilă, se desfășoară primul proces pentru care avem un document scris, asupra drepturilor de proprietate ale Grumăzeștilor. Crasnăș, vătaf de hânsari, cu frații săi Simion și Trifan diac, și Măgdalina, și Antonia, cu toții fii și fiice ale lui Giurgiu Crasnăș, îl dau în judecată pe Ionașco Bolea, pentru stăpânirea asupra satelor Grumăzești și Fauri care aveau, ceea ce era foarte important, locuri de moară în Vaslui. Ei demonstrează că aceste sate au aparținut familiei lor încă din timpul strămoșului lor, Toader Crasnăș, și aduc drept mărturie în acest sens hrisoave de la Petru Rareș. Ionașco Bolea recunoaște valabilitatea documentelor, dar susține că el ar fi cumpărat satele de la Nicula și Crasnăș, fiii călugăriței, nepoata lui Crasnăș vistiernicul, strănepoata lui Crasnăș cel bătrân. Ca dovadă arată și el un ispisoc din care rezultă că s-au înțeles să dea

465 de galbeni ungurești, a dat pe loc 330, a mai rămas dator cu 135. Domnitorul decide în final: „Ionașco Bolea să stăpânească jumătate din Grumăzești și jumătate din Fauri, părțile de la răsărit, Crasnăș și neamul său să păstreze celelalte două jumătăți de la apus”. Din document observăm procesul de sărăcire a fostei mari boierimi. Simion Crasnăș, urmaș al unor atât de importanți, deși discutabili, dregători ai lui Ștefan cel Mare, a început și va continua să-și vândă pământul bucățică cu bucățică.

Filiația vasluiană a familiei Crasnăș este susținută, pe lângă hrisoave, de localizarea la Vaslui a evenimentului sângeros din 1471, cunoscut sub numele de „tăierea boierilor”, se pare că tot în legătură cu luptele de la Baia. Șerban Papacostea semnaleză momentul istoric rezumativ și în legătură directă cu represiunile de la Baia. „O altă grupare boierească ostilă a fost decapitată la 1471, odată cu decapitarea a trei mari boieri” (Papacostea, p. 24). Nicolae Grigoraș găsește o altă explicație pentru acest episod, prezintă o ipoteză total diferită: „În înțelegere cu un grup de boieri moldoveni, Radu cel Frumos a pus la cale un complot, care ar fi dus probabil la asasinarea sau îndepărtarea lui Ștefan cel Mare din fruntea statului. Domnul era foarte atent la comportarea și manifestarea colaboratorilor săi. Lupta dusă în secret de o parte dintre marii boieri dregători împotriva lui Ștefan a luat probabil formă amenințătoare la începutul anului 1471, când se aștepta ca Radu cel Frumos, sprijinit de turci, să-l atace. Ștefan cel Mare se găsea la Vaslui, în apropierea de granița cu Țara Românească, când a aflat de complotul pus la cale împotriva sa. Imediat a poruncit să se taie capetele vornicului Isaiia, care se afla pe drumul trădării încă din 1467, dar probabil iertat, al paharnicului Negrilă și al stolnicului Alexa” (Grigoraș, p. 87).

Manole Neagoe consideră că atitudinea antiotomană a fost cea care a determinat ca unii mari boieri să se împotrivescă lui Ștefan. „Așa s-ar explica de ce, la 16 ianuarie 1471, la Vaslui au fost tăiați Isaiia vornic, Negrilă ceașnic și Alexa stolnic”.

Acestea au fost orientările generale ale istoricilor în legătură cu cele întâmplate la Vaslui, în 1471. Cu totul și cu totul altfel este tratat acest episod în studiul intitulat „Semne și minuni pentru Ștefan voievod. Note de mentalitate medievală”, semnat de Maria Magdalena Szekely și Ștefan S. Gorovei, apărut în volumul „Ștefan cel Mare și Sfânt (1504 – 2004). Portret în istorie”, 2003. Autorii, pe lângă datele de ordin istoric, ne oferă un inedit profil psihologic al domnitorului. Domniile lor fac o legătură de profunzime între două biserici, din localități diferite, cu același hram, dar având motivații care le deosebesc. Mai întâi, la 8 septembrie 1503, la Reuseni, localitatea în care a fost asasinat tatăl său, Ștefan începe construcția bisericii cu hramul Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul. În acest caz, motivația este mai mult decât evidentă. Dar mai înainte de aceasta a fost ctitorită biserica din Vaslui, cu același hram, iar aici problemele sunt mult mai complicate, în ceea ce privește alegerea hramului, cel puțin. Încercând să dezlege cauza alegerii misterioase a hramului, cei doi istorici citează mai întâi relatarea lapidară a cronicarului despre cei trei boieri decapitați. Urmează un text tulburător, care nu trebuie citat trunchiat, ci cunoscut în întregime: „Edificarea bisericii din Vaslui cu hramul amintit nu poate avea decât semnificația unei uriașe și simbolice spovedanii, a unei veșnice rugăciuni – cât va sta biserica – pentru iertarea păcatului lui Ștefan de a-i fi tăiat pe frații lui întru botez. Semnul că tăierea boierilor a fost un păcat pare să-i fi venit domnitorului chiar în anul îndeplinirii sentinței, 1471, 29 august, adică în ziua Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul”. Foarte interesantă este relaționarea în timp, pe care o descoperă autorii: la data respectivă a avut loc un cutremur care, în mentalitatea medievală, nu poate fi interpretat decât ca un semn, o atenționare divină. Pentru subliniere, se dă un citat din „Cronicele slavo-române”: „a fost cutremur mare atunci peste toată lumea, în vremea când ședea țarul la masă”. Toate cele de mai sus converg spre supoziția că, în contextul cutremur – 29 august, Ștefan a avut un dur proces de conștiință care l-a determinat să construiască biserica din Vaslui, atunci când furtunile din sufletul său s-au mai liniștit.

Bibliografie

- Grigoraș, Nicolae, *Moldova lui Ștefan cel Mare*, Iași, 1982
Iorga, Nicolae, *Istoria românilor*, IV, *Cavalerii*, București, 1996
Panaitescu, Petre P., *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1974
Ștefan cel Mare și Sfânt (1504 – 2004). *Portret în istorie*, Sfânta Mănăstire Putna, 2003
Papacostea, Șerban, *Ștefan cel Mare, domn al Moldovei (1457 – 1504)*, București, 2003

BISERICA „TĂIEREA CAPULUI SF. IOAN BOTEZĂTORUL” ȘI CURȚILE DOMNEȘTI – REPERE IMPORTANTE ALE ORAȘULUI VASLUI

Nicolae IONESCU

Biserica domnească “Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul”, aflată aproape de centrul orașului Vaslui, este o ctitorie a marelui Voievod Ștefan cel Mare (1457-1504), ridicată în anul 1490. Biserica a fost zidită în incinta Curții Domnești din Vaslui, îndeplinind rolul de paraclis al acesteia. Ea a fost construită pe locul unei biserici mai vechi, din lemn, din secolul al XIV-lea. Pisania originală, scrisă în limba slavonă, descoperită în 1882, pe peretele vestic al bisericii, relatează: “*Io Ștefan Voievod, cu mila lui Dumnezeu, Domn al Țării Moldovei, fiul lui Bogdan Voievod, am zidit acest hram cu numele Tăierii cinstiului cap al Sfântului și slăvitului prooroc, înainte mergător și botezător, Ioan. S-a început în anul 6998, luna aprilie, 27, și s-a săvârșit în același an, septembrie 20*”. Așadar, potrivit pisaniei, biserica a fost construită în câteva luni. Grigore Ureche în *Letopisețul Țării Moldovei* relatează despre lupta cu turcii de la Vaslui din 1475 și crede că biserica s-a zidit chiar în acel an. Însă, perioada 1474-1490 a fost agitată, de lupte cu turcii care l-au împiedicat pe domnitor să zidească acest lăcaș de cult, ipoteză susținută și de profesorul de istorie de la Liceul de băieți, “Mihail Kogălniceanu”, din Vaslui, Octav Mărculescu, într-o lucrare dedicată acestui monument istoric¹. De aceeași părere este și Petre Constantinescu-Iași, care susține că Biserica Sfântul Ioan din Vaslui a fost ridicată în 1490 și considera că este cea mai veche din grupul *bisericilor orășenești* din această epocă.² Același an apare și la Constantin C. Giurescu în *Istoria Românilor*, biserica amintind de marea biruință a moldovenilor asupra lui Soliman Hadâmbul.³ Sunt și unii cercetători care consideră 1475 - anul construcției, precum profesorul de la Facultatea de Istorie a Universității “Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Ilie Minea⁴

Din Curtea Domnească de la Vaslui s-a mai păstrat în timp doar biserica. Ea a rămas în starea în care a lăsat-o Sfântul Voievod Ștefan cel Mare și în anul 1653, când a vizitat-o arhidiaconul Paul de Alep, aflat într-o călătorie prin Moldova împreună cu patriarhul Macarie al Antiohiei, relatează că “în Vaslui, se află palatele, băile, locurile de plimbare, precum marea și superba biserică, cu o cupolă zvultă și foarte înaltă. De jur-împrejurul bisericii, sunt bolți și arcuiri în care sunt pictate icoane ale tuturor sfinților.”⁵ Din descrierea lui Paul de Alep, reiese că biserica domnească din Vaslui era un monument însemnat prin pictura și arhitectura ei. Dar, palatul și curțile domnești nu erau în stare bună pe vremea domnitorilor Vasile Lupu și Dimitrie Cantemir.

Biserica deteriorată de-a lungul vremii a fost refăcută, în 1820, de Maria Cantacuzino, văduva logofătului Costache Ghica, proprietar al moșiei Vaslui. Biserica a fost rezidită, păstrându-se planul inițial din timpul lui Ștefan cel Mare, la care se adaugă un pridvor și o clopotniță, acoperind fațada bisericii⁶. Istoricul de artă Gh. Balș⁷, considera că logofeteasa Maria Costache Ghica a “zidit-o din nou”, dar profesorul Octav Mărculescu susține că a fost o “reparație mare care nu a fost durabilă”⁸. Cu prilejul acestei reparații dispar vechile podoabe care o decorau și fermecau pe vizitatori. În 1865, Epitropia cerea Primăriei să acopere biserica, deoarece acoperișul era stricat și ploua înăuntru. După cutremurul din 10 februarie 1866, zidurile și bolta bisericii se crapă, și după noi demersuri, abia în martie 1889, încep lucrările de refacere care durează

până în 1890. La noua reparație se reconstruiesc bolțile, turnul-clopotniță, acoperișul și cafasalul. Se tencuiește și se înlocuiesc dușumelele cu mozaic. Dar acoperișul a fost prost lucrat, fiindcă numai după un an, în 1891, plângerile epitropiei reîncep, iar ploile afectează din nou biserica și turnul clopotniță.

În anul 1894, se realizează pictura în tehnica uleiului de către Grigore Ioanid, ucenic al pictorului Gheorghe Tattarescu, și se completează mobilierul. Se înzestreză biserica cu odăjdii, odoare și cărți de cult. Turnul care servea clopotnița nu se mai construiește, iar mozaicul deteriorat s-a înlocuit cu dale roșii de piatră. Cu prilejul acestor reparații s-au descoperit și trei morminte, fără a se stabili cu precizie identitatea celor dezgropați.⁹

În anul 1908 a fost restaurat turnul-clopotniță, acoperișul și cafasalul. În cele din urmă, a fost îndepărtată tencuiala exterioară, ieșind la iveală cărămizile originale și discurile smălțuite¹⁰. Peste zece ani, crăpăturile în zidărie reapar, impunându-se o reparație de calitate.

În urma intervențiilor preotului paroh econom Ioan A. Grigoriu la Ministerul Cultelor și la Comisia Monumentelor Istorice, se hotărăște restaurarea bisericii considerată monument istoric. De menționat este faptul că acest vrednic preot a fost și directorul Gimnaziului de băieți “Mihail Kogălniceanu” din Vaslui, în anii 1903-1904 și 1910-1911.¹¹ Lucrările de restaurare încep în anul 1924 și se finalizează în 1930. În acea perioadă se dărâmă turla de la clopotniță. Între dărâmături, se descoperă pietre cioplite care formau chenarul ușii de la intrare și al ferestrelor mari de la naos și pronaos. Aceste fragmente permit reconstruirea formei ușii de la intrarea în biserică și a ferestrelor pronaosului care sunt în stil gotic, așa cum erau ctitoriile lui Ștefan cel Mare.

Referitor la strădania depusă de părintele paroh Ioan A. Grigoriu stă mărturie inscripția de pe peretele din stânga, unde erau scrise următoarele cuvinte: "Această Sfântă Biserică s-a restaurat sub supravegherea Comisiei Monumentelor Istorice, prin străduința și îngrijirea preotului paroh econom A. Grigoriu ajutat de un comitet cu mijloace date de Minister și în parte adunate de popor. S-a redeschis și sfințit la 7 ianuarie 1930 de P.S. Episcop, Iacov al Hușilor"¹². Cutremurul din 10 noiembrie 1940, produce câteva crăpături în tencuială, deteriorând pictura bolților și cea de deasupra cafasului. În vara anului 1942, în plin război, prin zelul preotului protoiereu Paul Potorac se repară lăcașul de cult.

În anii celui de-al Doilea Război Mondial în curtea Bisericii „Sf. Ioan” s-a aflat statuia lui Ștefan cel Mare cu crucea în mână de la Chișinău, pentru a fi ferită de furia bolșevică.

Pictura Bisericii "Sfântul Ioan" Vaslui

Biserica este construită în formă de cruce latină, în plan treflat, cu trei compartimente: altar, naos și pronaos. Ea are 21 de metri lungime și 8 m lățime. Altarul este semicircular, având 4 m lățime și 4 lungime. Informațiile călătorilor străini din Evul Mediu asupra Bisericii "Sfântul Ioan" din Vaslui menționează existența picturii interioare și exterioare. Ele au fost confirmate și de descoperirile arheologice efectuate acum 30 de ani la Curțile Domnești, sub egida Muzeului Județean Vaslui.¹³ Au ieșit la iveală numeroase fragmente de pictură murală lucrată în tehnica *fresco*, specifică epocii lui Ștefan cel Mare și a urmașilor săi, emițându-se ipoteza că toate ar putea proveni de la Biserica Sfântul Ioan Botezătorul, întrucât fuseseră îngropate cu mare grijă în preajma lăcașului de cult.

În sprijinul ipotezei de mai sus, pe lângă informațiile călătorilor străini, vin și fragmente din timpul descoperirilor cu inscripții slavone care reproduceau cuvântul *sfânt*, indiciu esențial care ne arată că pictura murală provine dintr-un lăcaș de cult ortodox. Prezența acestor fragmente de frescă, din punct de vedere cronologic, sunt ulterioare construcției bisericii, fiind din prima jumătate a secolului al XVI-lea.¹⁴

Arhiereul Irineu Crăciunaș în 1970, bazându-se pe informațiile din secolul al XVII-lea ale cărturarului Paul de Alep și călătorilor polonezi care menționau în detaliu, existența picturii interioare și exterioare, considera că biserica a fost pictată în interior în vremea ctitorului său, iar mai târziu și în exterior, probabil, în timpul lui Petru Rareș¹⁵. În acest context, apare concludentă opinia savantului francez P. Henry din 1930, care afirma că meșterii din secolul al-XVI-lea rămăneau,

în general, fideli normelor fixate în timpul lui Ștefan cel Mare. Ei știau să reîmprospăteze originalitatea artei moldovenești în pictura interioară și exterioară.

Prezența printre fragmentele descoperite a unui grafit în limba română cu litere chirilice a cuvântului *Cuveoasa*, probabil, Paraschiva sau Ecaterina, permite cercetătorilor să considere că fresca respectivă exista pe timpul lui Vasile Lupu și chiar mai târziu, după cum o dovedesc informațiile din relatările unor călători străini în Țările Române. În 1636, o solie către Poarta otomană sosea la Vaslui, găsind aici o "biserică de zid foarte frumoasă, zugrăvită atât pe dinafară și pe dinauntru"¹⁶. Această pictură murală, deosebit de importantă, confirmă informațiile izvoarelor scrise din secolul al XVII-lea și reprezintă zestrea de 500 de ani a Bisericii Sfântul Ioan Botezătorul din Vaslui, care după Voroneț a fost în mod clar preocuparea artistică de bază a constructorilor din Moldova lui Ștefan cel Mare.

Biserica Sf. Ioan din Vaslui a fost pictată în 1894 de un elev al lui Gh. Tattarescu, Grigore Ioanid, acesta rămânând tributary magistrului său. Erau compoziții care amintesc de perioada Renașterii târzii și a barocului european. Pictorul a realizat noua pictură într-o atmosferă de apoteoză în tehnica uleiului pe un suport de gled preparat anume, stilul aparținând școlii de pictură neoclasică românești, fondat de Gh. Tattarescu.¹⁷

De la intrarea în pronaos, ceea ce atrage privirea sunt tablourile lui Ștefan cel Mare și Bogdan Voievod, fiul său, considerați, conform inscripției pusă de Maria Canatucuzino în 1820, drept ctitorii vechii biserici, restaurată de inimoasa logofăteasă. Ambele tablouri au fost lucrate în imitație de mozaic. Pe

bolta pronaosului se afla chipul luminos al proorocului Ioan Botezătorul, plutind pe norii azurii, îndemnând popoarele: "Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor". Tot în pronaos este Iisus Pantocratorul, înconjurat de cei patru evangheliști. Pe perețele dinspre nord al naosului se afla icoana ce reprezenta pe Iisus Hristos predicând popoarelor, iar pe perețele sudic este icoana "Pogorârea Domnului Iisus Hristos de pe cruce", de un dramatism copleșitor. Pe absida laterală la nord, pe naos este pictată într-o apoteoză cerească "Învierea Domnului", iar mai jos "Venirea Mironosițelor la Mormântul Mântuitorului". Absida dinspre sud este împodobită cu tabloul "Înălțarea Domnului Iisus Hristos", iar pe pereții laterali se află chipurile sfinților mucenici Gheorghe și Eustație. Registrele superioare ale nișelor naosului au pictate icoanele "Duminica orbului" și "Intrarea în Ierusalim". Tot în naos, în fața iconostasului, pe pereții de sud și nord, sunt pictate două icoane ale Sfinților părinți, Ioachim și Ana. Altarul se aseamănă cu cel al catedralei Mitropoliei din Iași, pictorul Gr. Ioanid inspirându-se din arta profesorului său, Gh. Tattarescu¹⁸. Aici tronează Fecioara Maria cu pruncul în brațe, înconjurată de cete îngerești și străjuită de Tatăl Ceresc. Pe perețele circular al absidei altarului sunt pictați sfinții Vasile cel Mare, Grigore Teologul, Ioan Gură de Aur și sfântul mucenic arhidiacon Ștefan.

Catapeteasma este realizată în stil baroc, poleită și argintată în anii 1874 și 1894, pe cheltuiala Prea Sfințitului Silvestru Bălănescu, Episcopul Hușilor¹⁹. Este împodobită cu diverse sculpturi și cuprinde 40 de icoane pictate în ulei dispuse în patru registre. Este de semnalat că în cursul lucrărilor de restaurare această pictură a fost reparată și spălată în anii 1922-1925, sub supravegherea Comisiei Monumentelor Istorice. În anul 1942, s-au tencuit crăpăturile produse de cutremurul

din 1940, inclusiv pictura, iar în 1961 s-a procedat la spălarea ei. Cutremurul din martie 1977 a produs degradări la bolți, reclamând urgente reparații, de conservare a picturii existente, efectuate în anii 1983-1985 sub îndrumarea Tatiane Pogonat, restaurator autorizat, ajutată de Romeo Potoracă, reușindu-se în cele din urmă să se redea aspectul inițial al picturii din 1894, realizată de Grigore Ioanid.

În afara picturii murale se evidențiază și vitraliile ferestrelor. În pronaos, în a doua fereastră de pe latura nordică este înfățișată Maica Domnului, iar pe fereastra dinspre sud este prezentat Sfântul Mare Mucenic Gheorghe. Vitraliile ferestrelor de pe absidele laterale ale naosului înfățișează Sfântul Potir cu o cruce la mijloc.

Acoperișul actual este tip șarpantă din țiglă roșie, inițial fiind din șindrilă și de sub cornișă pornesc două șiruri perfect simetrice de discuri smălțuite multicolore aduse din Bucovina. Discurile reprezintă lei, animale fantastice înaripate având cap de om, sau altele au stema Moldovei. Ambele șiruri de discuri smălțuite sunt separate de un rând de ocnițe mici și simetrice, făcute din cărămidă presată. Biserica este construită în stil ștefanian cu *influențe bizantine* (planul treflat, cu abside laterale și bolți semicirculare) și *gotice* (aspectul zvelt, contraforturi, ancadramente cu deschideri în arc frânt și forma ogivală la ferestre). Prin arhitectură, Biserica Domnească Sf. Ioan se aseamănă mult cu biserica Sf. Nicolae din Dorohoi și mai puțin puțin cu biserica Sf. Nicolae din Iași²⁰.

Planimetria și aspectul exterior ne oferă imaginea unei biserici din epoca lui Ștefan cel Mare, dar spațiul interior aparține secolului XIX, în stil neoclasic. Sistemul de boltire, sprijinit pe arcuri și stâlpi, este alcătuit dintr-o boltă semicilindrică așezată pe pronaos și cafas, cu penetrații pe naos, cu semicalote pe altar și absidele laterale. Proscomidarul și diaconiconul sunt adâncite în zidărie, sub formă de nișe²¹.

Noua pictură realizată după 2011, diferă într-o anumită măsură, față de cea a lui Grigore Ioanid, iar reparațiile asupra acoperișului Bisericii Sfântul Ioan Botezătorul din Vaslui, se încadrează armonios în ansamblul restaurărilor din ultimii ani ale Curților Domnești.

Cimitirul Bisericii Sfântul Ioan și rezervația Ghica-Șubin-Hoffmann din Vaslui

În jurul bisericii ștefaniene cu hramul „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul”, în amintirea bătăliei de la Podul Înalt, a existat un cimitir până în anul 1925, păstrat parțial și azi în partea de est a curții domnești. Micul cimitir are câteva pietre funerare din secolele al XIX-lea și al XX-lea, aparținând foștilor proprietari ai domeniului Ghica de la Vaslui. Cea mai mare parte a mormintelor din apropierea bisericii au fost strămutate la cimitirul „Eternitatea” în partea de vest a orașului, cu prilejul restaurării zonei, în anii 1925-1934.

Dintre monumentele funerare rămase se detașează cele din fontă ale familiei Ghica, în special ale lui Pavel și Elena Șubin, ultimii proprietari ai târgului Vaslui. Monumentele datează din anii 1854-1889 și sunt înscrise în Lista monumentelor istorice. Din cimitirul medieval, în urma descoperirilor arheologice, au ieșit la iveală numeroase monede. Menționăm că în anul 1976 s-a găsit o monedă de aramă din timpul lui Alexandru cel Bun, ceea ce a determinat pe cercetători să considere că au existat vestigii importante ale târgului încă din vremea marelui domnitor, când în Moldova au circulat asemenea monede.²² Din cimitirul medieval provine și o piatră funerară cu o inscripție în limba slavonă, care după Gh. Ghibănescu se citește astfel: „Postelnicul ce a fost la Vaslui, mai în jos de iaz și a fost îngropat aici în anul 7023 (de la facerea lumii, 1515-luna ianuarie-n.n.)²³.”

Suprafața cimitirului din jurul bisericii, în urma cercetărilor din anii 1976-1980, nu depășea strada Ștefan cel Mare în vest,

iar spre est se întindea până la zidul care desparte rezervația istorică a Bisericii Sf. Ioan de stadionul sportiv municipal din Vaslui. Pe această arie se află și necropola familiei Șubin. Pentru istoricul comunității religioase ortodoxe din oraș rămân importante pietrele funerare descoperite în 1980, în partea de sud a cimitirului²⁴. Pe una din ele se află o inscripție cu litere chirilice, iar semnul crucii este încadrat de un text grecesc care se traduce în românește: *Iisus Hristos învinge!* Textul funerar este din 11 martie 1790 și menționează că aici „odihnește pre robul tău Gheorghe Dascăl”²⁵.

Unele pietre de mormânt au pe lângă textul funerar, diferite ornamente vegetale și florale foarte frumoase din care nu lipsesc soarele și luna. Textele inscripțiilor cu litere chirilice reprezintă elemente de limbă vorbită în secolele XVIII-XIX din mediul rural și urban, însoțite de pioșenia duhovnicească a credincioșilor.

Din fostul cimitir al parohiei Bisericii Sf. Ioan Botezătorul, a rămas doar necropola familiilor Ghica-Șubin-Hoffmann. Mormântul principal cuprinde rămășițele pământești ale moștenitorilor domnitorului Ghica din Vaslui sub forma unui obelisc funerar negru turnat în stil neogotic, specific Moldovei din perioada regulamentară. Pe obelisc se află inscripția: „Vecinic repoasos lui Pavel Șubin. Născut la 13 octombrie 1785. Răposat la 25 august 1854”. Este, desigur, mormântul unui ofițer al armatei țariste care participase la războiul ruso-turc din anii 1828-1829, prieten al generalului Pavel Kisseleff, guvernatorul Principatelor din acea vreme. După terminarea războiului s-a stabilit în Moldova și s-a căsătorit cu Elena Ghica, sora domnitorului Grigore Alexandru Ghica, ultimul voievod al Moldovei înainte de Unirea din 1859. Pe același monument, se poate citi: „Elena Șubin sora domnitorului Grigore Ghica, decedată la 18 septembrie 1889, în etate de 88 ani”²⁶.

În același perimetru, sunt și alte morminte ale descendenților familiei Șubin. Pe soclul de marmură al crucii de fier de pe mormântul familiei Ghica-Șubin se află inițialele M.H. Ele sunt atribuite lui M. Hoffmann. O cruce de fier ne arată că acolo se odihnește Elena Hoffmann, născută Șubin, la 15 august 1831 și decedată la 2 februarie 1890. Un alt mormânt cu o placă de marmură ne dezvăluie că „rămășițele pământești ale lui Olga Șubin s-au reînchumat aici, la 7 octombrie 1934, spre veșnică odihnă - decedată la 13 august 1925- și, fiica ei, Maria Aslan, decedată în 1896”. O altă placă de marmură este a Mariei Teodoru, născută Hoffmann, la 5 septembrie 1866 și moartă la 28 octombrie 1938, la București”²⁷.

De-a lungul vremii, preoții Bisericii Sf. Ioan Botezătorul din Vaslui au acordat o atenție specială reprezentanților familiilor Ghica-Șubin-Hoffmann, necropolele lor fiind împrejmuite cu zid și gard, spre veșnica pomenire a donatorilor și făcătorilor de bine pentru acest sfânt lăcaș de închinăciune, emblemă a orașului Vaslui. Recent, aceste morminte au fost curățate și restaurate prin proiectul european inițiat de părintele paroh, de punere în valoare a vestigiilor istorice de lângă Biserica Domnească.

Curțile Domnești de lângă Biserica “ Sfântul Ioan “ din Vaslui

În timpul lungii domnii a lui Alexandru cel Bun (1400-1432), denumit și “Voievodul cel Mare” de cronicarul Miron Costin²⁸, Vasluiul și-a consolidat poziția de centru urban medieval românesc. Afirmarea localității a fost un proces social- economic, poltic și cultural firesc, datorită poziției centrale în vremea când Moldova era întreagă, iar orașul Vaslui era situat într-o zonă de interferențe comerciale, care i-au permis o ascensiune rapidă, într-un context istoric determinat de politica internă înțeleaptă dusă de domnitorii Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare.

Nu întâmplător istoriografia românească interbelică, i-a consacrat orașului Vaslui pagini memorabile cu privire

la trecutul său istoric, așa cum au fost cele scrise de Vasile Pârvan care a dovedit un spirit critic elevat în descifrarea și interpretarea documentelor interne. Aprecierile istoricului sunt convingătoare deoarece ele reprezintă rezultatul unei analize laborioase a documentelor interne și externe din vremea urmașilor lui Alexandru cel Bun. " E interesant - scria Vasile Pârvan- rolul pe care-l joacă orașul Vaslui în epoca mai veche din istoria Moldovei... Dacă ar fi să ne gândim la așezarea sa centrală pe drumul de la Liov la Cetatea Albă, apoi la puternica apărare de dealurile din nord-vest și sud cu pădurile din jur, făceau ca Vasluiul să joace rolul de a doua capitală a Moldovei, înainte ca Iașii să fi început a avea acel rol. Vasluiul este cel mai des găsit ca loc de unde în secolul al-XV-lea, domnii își făceau cunoscute hotărârile lor prin cărți și hrisoave..."²⁹

Importanța orașului în epocă reiese și din analiza actului din 15 octombrie 1491 emis la Suceava de Ștefan cel Mare, prin care voievodul reorganizează ocolul târgului Vaslui, cumpărând 16 sate și o siliște, plătind 1490 zloți tătarăști. Ele au fost alipite la hotarul târgului, scutindu-se orașenii de vama domnească în conformitate cu reconfirmarea dreptului consuetudinar înscrise în actul respectiv prin întărirea " obiceiului cel vechi". Textul releva: " Apoi iarăși domnia mea am socotit și miluit pe șoltuzii, pângarii și oamenii săraci din târgul Vaslui, întărindu-le obiceiul cel vechi ca niciun om să nu aibă a plăti vamă, afară de aceia care vor aduce pește în târg, adică de la o maje un pește și de la o căruță un pește, iară mai mult nemică".³⁰

Analiza textului de mai sus l-a determinat pe istoricul C.C. Giurescu să afirme că vasluienii beneficiau din vechime, încă din secolul al-XIV-lea, de acest drept, tocmai în calitatea sa de oraș domnesc³¹.

În vremea fiilor lui Alexandru cel Bun, Vasluiul devine capitala Moldovei, în timpul lui Ștefan al II-lea (1435-1442), fratele lui Iliăș voievod, când după lupte crâncene, fratricide, pentru domnie se ajunge la o împăcare între ei.³² Pentru Vaslui, domnia scurtă a acestui voievod, reprezintă apogeul orașului în epoca medievală, întrucât de la curtea domnească, lângă biserica zidită, mai târziu, de Ștefan cel Mare a fost condusă pentru puțin timp Țara de Jos a Moldovei. Descoperirile arheologice de la Vaslui, ne oferă o cunoaștere complexă a realităților istorice din zonă în contact cu civilizația medievală europeană.

Strălucita victorie de la Podul Înalt consolidează domnia marelui voievod, ducând la trecerea sa în legendă, la care se adaugă tradiția orală și lucrările cronicarilor Grigore Ureche și Ion Neculce. Ele fac referiri și la Curțile Domnești de la Vaslui din vremea " Soarelui Moldovei". Domnitorul a ținut seama de importanța strategică a târgului și s-a îngrijit de această localitate. De la curtea de la Vaslui au fost emise multe documente, mai ales în lunile ianuarie - februarie 1495, în februarie - martie 1497 și martie 1502. Ajungând la Vaslui, la mijlocul secolului al XVII-lea, cunoscutul călător Paul de Alep, consemna că aici se aflau încă palatele, grădinile și biserica mare cu turlele sale foarte înalte.³³

Cercetările recente de la Curțile Domnești au semnalat analogii apropiate cu cele de la Suceava și Baia. Oricum, la Vaslui se constată în secolul al XV-lea un nivel de civilizație urbană reprezentativ pentru Moldova, comparabil cu civilizația europeană din acea vreme. Dovezi în acest sens sunt sistemele de încălzire și prezența unor obiecte de lux. De o importanță deosebită sunt cahele de sobă, confecționate din pastă omogenă, arsă uniform, majoritatea având un smalt verde, sticlos, aflate astăzi la Muzeul Județean Vaslui. Se consideră că ele aveau un rol decorativ. Aceste tipuri de cahele înfrumusețau sobele și reușeau să creeze o ambianță de curte apropiată de atmosfera unor reședințe din Occident.³⁴

Asupra curților domnești de la Vaslui s-au făcut cercetări sistematice după 1950, în trei perioade : 1958-1959, 1976-1982, conduse de cercetătorul Al. Andronic din Iași, iar în anii

1998-2002 investigațiile au fost coordonate de prof.univ. dr. Mircea D. Matei din București. Pe lângă cahele, s-au mai găsit un cuptor de ars piatra de var, fragmente de pictură murală și de sticlă, resturi de vase de lux și construcții din piatră³⁵.

După domnia lui Ștefan cel Mare, Vasluiul și Curțile Domnești decad treptat, domnitorii poposind tot mai rar aici. Clădirile în care Ștefan cel Mare primea solii Veneției și ale hanului tătar, Huzun Hasan, sunt părăsite și se ruinează. A trecut vremea marilor războaie cu turcii și nu mai era nevoie să fie supravegheați permanent. Lucrarea timpului în ruina clădirilor de la Curțile Domnești este desăvârșită de oamenii din zonă, aceștia luând piatra și cărămizile pentru amenajarea de construcții. În acest sens, domnitorul Vasile Lupu (1634-1653) emitea o poruncă domnească, care poate fi considerată prima măsură oficială de ocrotire a patrimoniului românesc și printre primele pe plan universal. Astfel, la 6 august 1635 el scria logofătului Cehan Racoviță, în legătură cu ridicarea unei mănăstiri, specificând în privința materialelor de construcție : " scrii dumneata să luăm piatră de la Curtea din Vaslui nu se cade să facem, că nu este de cinste, ci de aiurea, să caute unde se va afla"³⁶. Istoricul Gh. Ghibănescu arată în lucrările sale căderea orașului după domnia lui Ștefan cel Mare și prezintă impresiile călătorilor străini din din secolul al XVII-lea. Astfel, la 7 noiembrie 1646, Vasluiul era vizitat de înaltul prelat catolic Marco Bandini, ale cărui însemnări formează " Codex Bandinus". El consemna că palatul domnitorului Moldovei "zace ruinat". Același lucru semnală și călătorul Paul de Alep, aflat în februarie 1653 la Vaslui, care remarca, totuși, "superba și mândra biserică", Sfântul Ioan Botezătorul, construită de Ștefan cel Mare, în 1490.³⁷

După secole de nepăsare, astăzi, Curțile Domnești au îmbrăcat o haină nouă, ele fiind recent refăcute prin osârdia preotului paroh, Constantin Mogoș, care a beneficiat de un proiect european, început după 2011, la care s-a adăugat sprijinul Primăriei Vaslui, personal al domnului primar, inginer Vasile Pavel, de reconstituire a Curții Domnești și reabilitare a Bisericii "Sfântul Ioan Botezătorul", lucrările ajungând acum la final. Ele pun în valoare potențialul turistic și muzeistic al zonei, devenind în scurt timp un simbol al orașului reședință de județ.

Note:

1. Octav Mărculescu, „Biserica Sfântul Ioan” din Vaslui, 1946.
2. P. Constantinescu-Iași, „Evoluția stilului moldovenesc”, Viața Românească, Iași, 1927, p. 36; Idem, „Decorația bisericilor moldovenești”, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, Chișinău, 1929, p. 65.
3. Const. C. Giurescu, „ Istoria Românilor”, vol. II, partea I, Fundația Pentru Literatură și Artă, București, 1937, p.417.
4. Ilie Minea, „Letopisețele moldovenești scrise slavonește”, în „ Cercetări istorice”, Iași, 1925, p.54.
5. Mihai Ciobanu (coord.), Al. Andronic, Petru Nuclea, „Cronica Vasluiului”, Editura Publirom, Iași, 1999, p. 95.
6. Octav Mărculescu, *op.cit.* p. 5.
7. Gh. Balș, „Bisericile lui Ștefan cel Mare”, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, Anul XVII,, 1925, Cartea Românească, București, p.330.
8. Octav Mărculescu, *op.cit.* p. 5.
9. Octav Mărculescu, *op.cit.* p. 6.
10. Ibidem
11. Nicolae Ionescu, Marin Moronescu, *Liceul Teoretic „Mihail Kogălniceanu” Vaslui (1890-2010)*, Editura PIM, 2011, Iași, p. 34.
12. Ibidem.
13. Al. Andronic, I. Bauman, Magda Istrati, Ruxandra Maxim-Alaiba, Rica Popescu, „Șantierul arheologic Vaslui. Principalele rezultate ale săpăturilor din anii 1976-1977”, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, I, 1979, pp.113-115.

14. Ruxandra Maxim-Alaiba, „Pictura murală medievală descoperită la Vaslui”, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, I, 1979, pp.275-282.
15. Arhieru Irineu Crăciunaș, „Bisericele cu pictură exterioară din Moldova”, II, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Iași, an XVI, nr.3-5, 1970, p.152.
16. XXX – „Călători străini despre Țările Române”, vol.V, București, 1973, p.117.
17. Pr. Scarlat Porcescu, „Catedrala mitropolitană din Iași”, în „Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Iași, 1974, p. 316.
18. *Ibidem*, p.358.
19. M. Ciobanu (coord.), *op.cit.*, p.118.
20. Octav Mărculescu, *op.cit.*p.9.
21. Maria Popa, „Monumente istorice din județul Vaslui. Biserici și mănăstiri din Eparhia Hușilor”, Editura Kolos, Iași, 2008,p.13.
22. Al. Andronic și colaboratorii, „Șantierul arheologic Vaslui. Principalele rezultate ale săpăturilor din anii 1976 –1977” în „Acta Moldaviae Meridionalis”, I, 1979, p.107.
23. Gh. Ghibănescu, „Inscripții și notițe de pe cărți vechi”, în „Ion Neculce”, Iași, anul V,1925, p.269.
24. Mihai Ciobanu (coord.), „Cronica Vasluiului”, Editura Publirom, Iași, p.132.
25. *Ibidem*, p.133.
26. *Ibidem*, p.134.
27. *Ibidem*,
28. Miron Costin, „Opere complete”, ediția P.P.Panaiteescu, București, 1958, p. 243; vezi și C. Cihodaru-„Alexandru cel Bun”, Iași, 1984, pp. 5-10.
29. V. Pârvan- „Alexăndrel Vodă”, f.a., p.68.
30. *Apud*, Mihai Ciobanu (coord.) „Cronica Vasluiului”, Editura Publirom, Iași, pp.80-82.
31. C.C. Giurescu, „Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea”, București, 1967, p.315; Idem, „Istoria Românilor”, vol.II, ediția a-II-a, p.402.
32. Dan Ravaru, „Ștefan al II-lea și Vasluiul, capitală a Moldovei (1335-1442)”, Editura PIM, Iași, 2013, p.54.
33. Idem, „Ștefan cel Mare și Vasluiul”, Editura Pim, Iași, 2013, p. 98.
34. *Ibidem*, p. 101.
35. *Ibidem*, p.104.
36. Gh. Ghibănescu, „Surete și izvoade, vol.XV, Vasluiul. Studiu și documente”, Iași, 1926, p. 75.
37. *Ibidem*, p. 78.

Studiu asupra premiselor și pretextului războiului Crimeii (1853-1856)

Dr. Ene-Vasile SPRÎNCENATU

Denumit războiul Crimeii, conflictul din anii 1853-1856 este cunoscut și ca “războiul oriental”. Conținutul oriental apare firesc datorită rolului avut în “criza orientală”, în timp ce pentru titulatura de “războiul Crimeii” s-a invocat faptul că peninsula cu acest nume a fost scena principalelor acțiuni militare. Declanșarea conflictului a fost determinată de “cauze orientale”, iar implicațiile europene au dus la desfășurarea lui. Într-o altă ordine de idei rațiunile “orientale” ar fi fost determinante în timp ce cele europene doar implicate¹. Izbușirea sa, a cărui sens a fost clar european, nu poate fi înțeleasă fără a cunoaște o serie din evenimentele care l-au precedat și a rațiunilor care au dus la “amânarea” până în anul 1853. Cauzele principale ale disoluției ordinii europene consacrată în 1815 prin Congresul de la Viena au fost generate de “forțe profunde” ce ar fi pus în pericol existența marilor puteri. Între acestea se numără tendințele economice, deoarece continentul european se afla la început de secol XIX într-un stadiu “incipient al internaționalizării capitalului”². Perspectiva acestei internaționalizări a reprezentat abia în ultima parte a veacului un mobil major în cadrul relațiilor internaționale³.

Însă condițiile și perspectivele momentului de început al conflictului au fost radical modificate de evenimentele revoluționare din anii 1848-1849. Acești ani precum și următorii, 1850-1851, au fost considerați pe drept cuvânt începutul unei noi perioade în istoria relațiilor internaționale, “o fază războinică”⁴ încheiată după unele opinii la 1871⁵, după altele la 1878⁶. Evenimentele din anii 1848-1849 au avut consecințe serioase și asupra politicii marilor puteri, exponente principale ale “forțelor conservatoare” în Europa. Ele au constituit dovada necesității realizării statelor naționale. Invocând pangermanismul, Austria și Prusia au urmărit să realizeze fiecare sub tutela sa, unificarea Germaniei, astfel încât să asigure hegemonia “lumii germane”⁷. Pe de altă parte, Rusia a cărei putere se conturează treptat și se dezvoltă, credea de cuviință că a sosit timpul pentru a transforma panslavismul într-o forță activă în realizarea “Rusiei Mari”, în ale cărei limite să intre nu doar popoarele slave ortodoxe ci și cele slave catolice și cele din centrul Europei. Înfăptuirea unor asemenea planuri ar fi dus la o ciocnire a “puterilor conservatoare” și la ruperea “solidarității triadei nordice”. Triumful panslavismului sau al pangermanismului ar fi pus sub semnul întrebării existența Europei moderne ca civilizație și ca realitate istorică⁸. Treptat, un conflict deschis cu Rusia pare a fi tot mai amenințător și pentru puterile occidentale. Pentru limitarea și evitarea lui, acestea au aflat terenul apropierei și ulterior al alianței lor. Astfel, Franța, în ciuda faptului că urmărea distrugerea sistemului european de la 1815, a trebuit să renunțe parțial la un principiu al politicii sale, cel al “furtunilor revoluționare în Europa”. Cu toate acestea, ea a continuat invocarea și sprijinirea “principiului naționalităților” dar nu pe o cale revoluționară⁹. Pe de altă parte, Anglia și-a declarat ca scop principal al acțiunii menținerea “echilibrului european”, vizând prin aceasta limitarea influenței Rusiei în Europa centrală sau în Orient. Un prim semn al apropierei franco-engleze s-a văzut în 1849 când Rusia, având ca pretext “chestiunea emigranților revoluționari”¹⁰ din Turcia a urmărit să redeschidă “criza orientală”¹¹. Spre un conflict cu Rusia, pe terenul “cauzei generale” s-a orientat la început și lumea germană, ulterior prevenitoare față de puterea în creștere a puterilor occidentale, îndeosebi a Franței. Statele germane nu s-au manifestat deschis împotriva Rusiei, dar nici în favoarea ei. Cât privește Rusia, principala preocupare era aceea a găsirii momentului favorabil declanșării acțiunilor sale. Pentru rezolvarea problemelor cu care se confrunța “criza orientală” pare a constitui un teren favorabil, întemeindu-și opțiunea atât pe politica internă cât și pe cea externă. Scopul fundamental al politicii țariste reiese limpede și din discuțiile avute cu reprezentantul diplomatic al Marii Britanii. Pe 9 ianuarie 1853, în timpul unei serate la marea ducesă Elena a Rusiei, țarul Nicolae I propune ambasadorului britanic la Sankt-Petersburg, George Hamilton Seymour, un plan de împărțire a Imperiului otoman¹². În discuțiile ulterioare, împăratul rus și-a prezentat clar planul: Principatele dunărene, Serbia și Bulgaria urmau să devină “state independente” sub protecția Rusiei. Aceasta își rezervă și dreptul de a ocupa Constantinopolul “en depositaire”, dar nu “en propriétaire”, coasta dalmată revenea Austriei, în timp ce Marea Britanie urma să primească Egiptul și Creta¹³. Rusia urmărea prin “problema orientală” să găsească un teren favorabil punerii în practică a obiectivului fundamental al politicii sale: *hegemonia asupra Europei*. Printre statele care doreau contracararea tendințelor Rusiei se numără

În principal marile puteri, foste aliate, ce semnaseră convenția de la Londra din 13 iulie 1841 (garanta integritatea Imperiului otoman). Cele patru forțe occidentale: Anglia, Franța, Austria și Prusia puteau să impună Rusiei respectarea *statu-quo*-ului în Orient, sperând, însă, a nu oferi "forțelor revoluționare" prilej de manifestare. După cum s-a văzut, Rusia a testat alegându-și câmpul de desfășurare al evenimentelor, urma doar să prezinte un pretext plauzibil pentru a-și duce la bun sfârșit intențiile. Pretextul trebuia să fie unul bine ales, care să nu atragă asupra sa acțiunea concertată a marilor puteri. Pentru puterea nordică "chestiunea Locurilor Sfinte" pare că întrunea toate calitățile în perspectiva viitoarei dispute pe terenul "problemei orientale". În esență pretextul era de origine religioasă, rezumându-se la disputa dintre bisericile ortodoxă și catolică pentru paza și îngrijirea "lăcașurilor sfinte" din Betleem și Ierusalim. Pusă pe tapet întreaga chestiune atrage numeroase discuții și luări de poziție. Cele două părți implicate în "criza Locurilor Sfinte", Franța și Rusia, încearcă să prindă de partea lor cât mai mulți simpatizanți. Politica Franței implicată în mod natural și necesar în această situație, a fost mai bine definită: pacea continentului¹⁴, consimțită și prin menținerea integrității și a independenței Imperiului otoman¹⁵. O atitudine într-un moment în care revoluțiile i-au denaturat Franței politica sa externă, făcând imposibilă, astfel, o acțiune izolată¹⁶.

Este de menționat în ce constă "problema Locurilor Sfinte". De secole catolicii de rit roman și grecii (ortodocși) își disputau dreptul de posesiune a sanctuarelor din Palestina și a locurilor consacrate prin amintirea vieții și morții Mântuitorului¹⁷. Din punct de vedere istoric, protectoratul francez asupra bisericii catolice din Turcia datează din anul 1528, când inițiativa a fost luată de Francisc I al Franței în apărarea intereselor catolice din Imperiul otoman. Primele capitulații cu Franța au fost acordate în 1535 de Soliman Legislatorul lui Francisc I. Deși la origine capitulațiile erau considerate cu un caracter de concesiune, decât cel de tratat, totuși din timpuri străvechi ele au avut autoritatea unor convenții sinalagmatice. Până la capitulațiile cu Anglia (1583), așa cum și-a susținut punctul de vedere Franța a fost singura protectoare oficială a tuturor europenilor stabiliți în Imperiul otoman. De fiecare dată când au fost reînnoite, în 1604, 1673, 1740, aceste capitulații au fost văzute în Franța ca având forța unui tratat. Așa se stipulează și prin tratatul de la Paris, 26 iunie 1802, când tratatele sau capitulațiile care determinau raporturile de orice gen existente între cele două puteri au fost în întregime reînnoite¹⁸. Principalele tratate pe care Franța și-a bazat cererea de a exercita un protectorat religios în Turcia au fost capitulațiile din 1673 și 1740, prin care cea din urmă confirma privilegiile deja acordate episcopilor sau altor secte religioase latine "subiecte ale Franței" și pelerinilor la Ierusalim sub protecție franceză¹⁹.

Capitulațiile din 1740 dădeau permisiunea tuturor membrilor "națiunilor dușmane Porții" să meargă în pelerinaj la Ierusalim sub protecția steagului francez (după articolul 32). Articolele 33 și 82 ale aceleiași capitulații garantau unele drepturi importante catolicilor privind protecția, cuantumul impozitelor precum și obligațiile care ține de partea franceză privind anumite posesiuni de a "preveni ruina la care vor fi supuse datorită timpurilor"²⁰. Astfel, capitulațiile conferă Franței un drept incontestabil de protecție a credincioșilor catolici de orice naționalitate ar fi: francezi, spanioli, piemontezii, napolitani, englezi, austrieci.

Bazându-se pe aceste drepturi, în anul 1850, în toiul activității sale de subminare a Adunării Naționale, viitorul împărat, Napoleon al III-lea, vrând să atragă de partea sa clerul catolic s-a hotărât să ceară ca Franța să fie pusă din nou în rolul său de protectoare a Bisericii catolice²¹. La 28 mai 1850, generalul Aupick, ambasadorul francez la Constantinopol, a cerut sultanului Abdul Medjid să recunoască pentru catolici privilegiile pe care aceștia le aveau asupra bisericilor din Ierusalim și Betleem, garantate de vechile tratate. Guvernul turc a întâmpinat opoziția ambasadorului rus, Titov apărător exclusiv al ortodocșilor. Timp de doi ani (mai 1851-mai 1853),

marchizul Lavalette și apoi La Cour, ambasadorii ai Franței la Constantinopol, au trebuit să lupte pentru drepturile francezilor. La sfârșitul lui octombrie 1851 o comisie mixtă franco-turcă a stabilit ocuparea de către catolici a unui număr de zece sanctuare, prin care marchizul Lavalette dorea să extindă posesiunea și asupra ortodocșilor²². Criza a încercat să fie rezolvată de către sultan prin emiterea a două firmane pe 9 februarie, respectiv 22 martie 1852, fără succes însă. Rusia se considera îndreptățită să confere "chestiunii" ținuta unei afaceri ruso-turce. Ea credea că avea șansa a apărea în rolul de "eliberatoare" a popoarelor creștine ortodoxe din sud-estul Europei, bazându-se demersurile pe articolul VII al Tratatului de la Kuciuk-Kainardgi²³. Întreaga "chestiune a Locurilor Sfinte" se reduce la certuri deșarte și cazuistice în jurul unor probleme minore: ca cine să repare cupola prăbușită de la Ierusalim, cine să păstreze cheia de la Biserica din Betleem (care de altfel nici nu se încuia cu cheia), ce stea să fie pusă în peștera din Betleem: catolică sau ortodoxă. Aceste motive insignifiante aveau scopuri bine definite atât din partea Franței cât și a Rusiei.

Cât privește Franța, noul împărat Napoleon al III-lea, după ce preluase puterea, prin lovitură din 2 decembrie 1851, trebuia să i se recunoască drepturile monarhice. Fostele puteri aliate din 1815, în ciuda aversiunii împotriva lui Bonaparte și a ororii principiului suveranității naționale pe care-l susținea l-au recunoscut, rezervat cei drept, ca împărat, este vorba de Austria și Prusia. Rusia, amenințată de ruperea relațiilor cu statele germane, printr-o scrisoare din ianuarie 1853, recunoștea pe Napoleon al III-lea drept "bun prieten" și nu "frate" – calificare utilizată între suverani, și aceasta din cauza noului principiu promovat de suveranul francez. Fostele monarhii, cu excepția Angliei, care au recunoscut oficial pe împărat încă de pe 6 decembrie 1851, nu-și disimulau nici neîncrederea și nici disprețul, refuzând a se alia cu noul suveran chiar și pe calea căsătoriei²⁴. Pentru a distra Franța, a intimida Europa care-l ținea deoparte, nerespectându-l în permanență, noul împărat avea nevoie de un război. Ocazia acestei neînțelegeri a fost deci binevenită și din partea franceză.

Intențiile clare ale Rusiei au ieșit la lumină cu ocazia cunoscutei misiuni a prințului Menșikov, misiune ce s-a transformat curând într-un nor amenințător²⁵. În mod oficial ambasada "eroului războiului din Orient"²⁶ consta în reglementarea "afacerii Muntenegrului" și a "chestiunii Locurilor Sfinte"²⁷. Prima problemă a fost rezolvată prin misiunea contelui Leiningen, în ianuarie 1853, când printr-un ultimatum sfidător²⁸, acesta obține retragerea armatei turcești, iar în februarie același an semnarea păcii turco-muntenegrene. Succesul contelui a deschis calea trimisului rus. Amenințător prin misterul care-i învăluia misiunea și prin "calitatea" umană arogantă, deloc înclinat spre arta compromisului, ministru al marinei, aliat al familiei imperiale, prințul Menșikov a sosit la Constantinopol pe 28 februarie 1853, după ce trecut în revistă un corp de armată și flotă ruse. Era însoțit de o serie de ofițeri, dintre care amiralul din flota Marii Negre, Kornilov, și generalul, șef al Statului Major al armatei a V-a, Nikapotcinski. O misiune mult prea importantă se întrevede la orizont, decât cea inițială, având în vedere și componența "soliei". La aceasta trebuie adăugat un amănunt deloc de neglijat: misiunea Menșikov se desfășura în timpul absenței ambasadorilor Franței și Angliei la Constantinopol²⁹, singurii care ar fi putut și care, ulterior au reușit, să stăvilească aplombul trimișilor.

Misiunile la Constantinopol a celor doi trimiși diplomatici, prințul Leiningen și a lui Menșikov, dovedesc că Imperiul otoman se află într-o perioadă grea, independența sa nu mai e decât o ficțiune respectată într-un interes conservator³⁰. Se încearcă în acest fel a se demonstra că, în condițiile începerii decăderii Imperiului otoman, este în interesul Rusiei să-și afirme politica și ambiția de a domina în Orient. Și cum poate fi îndeplinit acest lucru decât prin revendicarea protectoratului asupra tuturor creștinilor din Orient³¹. La 5 mai 1853 după ce cu o zi înainte,

două firme reafirmau promisiunile făcute ortodocșilor cu un an mai devreme³², o notă a trimisului rus prezenta guvernului otoman cererea unui tratat secret care ar fi garantat privilegiile și imunitățile de care se bucura biserica greacă în Orient. Și cum creștinii formau o populație de 11 milioane de suflete în Europa contra a mai puțin de 3 milioane de turci, este ușor de înțeles că balanța echilibrului european avea să se încline în favoarea Rusiei, care-și putea transforma “vechiul drept” de protecție generală, în unul special, politic asupra ortodocșilor³³. Și toate acestea în condițiilor în care, așa cum se afirmă, Rusia nu avea nici un drept legitim de a interveni sau cel puțin nu în asemenea proporție³⁴.

Gândirea de uzurpare a suveranității Turciei prin plasarea ei sub protectoratul Rusiei din dorința de mărire a țării Nicolae, ar legitima ostilitățile care n-ar atinge doar Turcia, ci ar pune sub arme întreaga Europă³⁵. Ostilități încă amânate prin atitudinea pe care marile puteri au adoptat-o declarând ca principiu general “garantarea integrității și independenței Imperiului³⁶, care pare a fi “cheia de boltă a echilibrului european” (la clé de voûte de l'équilibre européen”).

Se ajunge, treptat, la o apropiere franco-engleză³⁷, după ce Anglia crezuse inițial în misiunea prințului Menșikov. Cabinetul englez a dispus întreruperea convorbirilor între H. Seymour și țarul rus pe tema “omului bolnav”³⁸. Oricum ar fi, această apropiere a Franței cu Anglia e o garanție a păcii.

Printre guvernele Europei este unul a cărei influență este de natură a avea o mare greutate în atitudinea pe care urma a lua. Numim aici guvernul Austriei. Nu se dezmint multiplele cauze ale alianței intime care există între politica rusă și cea austriacă. Totuși, multe motive par a dicta Austriei un sistem de conduită moderat și inteligent deoarece exista pericolul protecției ruse asupra Ungariei și Italiei. Ca nici o altă țară, Austria avea interesul să împartă rolul de mediatore eficace. Exista însă o rațiune supremă pentru care pacea pare a fi garantată: izbucnirea unui război ar fi deșteptat indiscutabil “ora fatală a revoluției” punând sub semnul întrebării integritatea imperiilor, văzute ca “închisori ale naționalităților”³⁹. În afara forțelor implicate în aceste “complicații orientale”, trebuie amintit, totuși, că și o altă putere europeană ar fi fost zguduită din fundamentele sale, papalitatea și Vaticanul⁴⁰; în momentul în care rușii ar fi pus mâna pe Sf. Sofia, după cum afirma Thouvenel, “l'établissement d'un pouvoir chrétien à Constantinople est une menace pour le Saint Siègle”⁴¹. Lucrurile s-au complicat în mod rapid, deoarece Menșikov nu a reușit să convingă Poarta să cedeze. Datorită intervenției ambasadorilor Franței și Angliei la Constantinopol el nu convinge oficialitățile turcești să accepte tratatul secret propus de țarul Nicolae⁴². Turcii s-au oferit printr-un firman să recunoască și să sancționeze imunitățile populației grecești care nu vor fi atinse în nici un fel, beneficiind de toate imunitățile noi acordate unei alte comunități⁴³. Prințul Menșikov a protestat împotriva acestei declarații; constatând neîndeplinirea scopurilor misiunii sale, el a părăsit Constantinopolul la 21 mai 1853. Ocuparea capitalei turcești de Rusia nu mai era doar o problemă turcă, ea devenise o problemă de politică europeană⁴⁴. Scopul odată eșuat, cabinetul țarist a provocat prin plecarea intempestivă a lui Mensikov din Constantinopol și ruperea relațiilor diplomatice cu Turcia. Se pune problema dacă se va ajunge să se obțină ce și-au dorit prin intermediul armelor. Ocuparea Principatelor ca garanție materială poate fi un răspuns însemnând în același timp un *casus belli* clar între Rusia și Imperiul otoman.

lată că în ciuda întrebării puse de autorul Charles de Mazade în *Chronique de la quinzaine*, 14 iunie 1853, cineva îndrăznește să-și asume “responsabilitatea unei conflagrații universale” și aceasta nu e nimeni alta decât Rusia.

Sensul conflictului

Declanșarea conflictului a pus în mișcare forțele militare ale Rusiei și ale Turciei. Ultima și-a organizat apărarea de pe uscat dar și de pe mare. Franța și Anglia, acționând împreună,

au expediat flotele lor la ordinul de a se apropia de Dardanele unde au ajuns pe 17 iunie 1853⁴⁵. Rusia are pretenții tot mai mari de a supune Turcia și de retragere a flotelor combatante ale Franței și Angliei⁴⁶. Ea și-a extins acțiunea sa până în Persia pentru a suscita un dușman în plus al Turciei, peste tot servindu-se de două laturi, cele mai puternice pe care le-a putut pune în joc: instinctul naționalității și cel religios⁴⁷. Franța și Anglia n-au încetat să-și impună acțiunea lor moderatoare. Sprijinind Turcia au împins-o spre calea concesiunilor, rezistența sa trebuind să fie doar “morală”. Pe moment, conflictului iminent i se putea da o soluționare pacifistă, cel puțin așa se credea atunci. Refuzând să considere agresiunea rusească drept *casus belli*, Turcia a făcut apel la puterile semnatare ale Convenției din 1841, ale cărei prevederi fuseseră încălcate. Răspunsul puterilor a fost imediat, ele întrunindu-se într-o Conferință la Viena prezidată de contele Karl von Boul-Schauenstein, ministrul austriac al afacerilor străine.

Pe 31 iulie 1853 a fost prezentat părților conflictuale proiectul “Nota de la Viena”, care după amendamentele făcute de contele Boul conținea, prevederile oferite de Reșid-Pașa⁴⁸ lui Menșikov, satisfăcând orgoliul rusesc, prin referirile directe la tratatele de la Kuciuk-Kainardgi și Adrianopol. La Constantinopol “Nota de la Viena” nu avea să se bucure de același succes. Turcia nu a fost de acord cu “Nota” redactată, cerând modificarea unor alineate ale căror înțeles se schimbă⁴⁹. Modificarea după cabinetul rus lua pasajului intitulat întreaga importanță și întreaga influență. Până atunci nimeni nu contestase suveranilor Rusiei legitimitatea grijilor lor pentru credința și credințioșii ortodocși. Turnura dată de Divan frazei incriminate era cu atât mai puțin acceptabilă cu cât atribuia sultanilor mai mult decât o preocupare pentru cultul ortodox.

Documentul de la Viena a exercitat o influență considerabilă asupra evenimentelor care au urmat. El a decis declarația de război a Porții, făcând ca guvernele europene să înțeleagă veritabilul caracter al cerințelor Rusiei. În timp ce evenimentele se precipitau, la Constantinopol au loc manifestații și presiuni politice ale naționaliștilor musulmani care cereau începerea războiului. Împăratul Nicolae I căuta să mențină bunele relații cu foștii aliați. La 25 septembrie, la Olmütz, unde de-a lungul unei săptămâni a avut loc un congres semimilitar și semipolitic⁵⁰, Rusia încearcă a îndrepta greșeala care i-a dictat comentarea modificărilor făcute de Poartă. Nesselrode propuse cabinetului austriac un proiect de înțelegere prin care să accepte “Nota de la Viena”, dar acompaniată de un comentariu adresat de cele patru puteri Porții în sensul cel mai favorabil independenței Rusiei⁵¹. Totodată, Nicolae I adoptă o tactică nouă care a dat loc multor comentarii. Încercând a separa Franța de Anglia, Nicolae I “copleși pe generalul Goyon și alți ofițeri francezi” arătând “o răceală deosebită ambasadorului englez, lord Westmoreland”⁵². Rezultatele cele mai neașteptate ale ranchiunii pe care guvernul rus o păstra Angliei a fost și prezentarea oficială a corespondenței secrete schimbată între cele două state între 9 ianuarie și 16 aprilie 1853. Publicitatea dată propunerilor confidentiale făcute de țarul însuși guvernului englez pentru împărțirea Imperiului otoman a fost o luminare pentru toate guvernele europene care nu vedeau în Rusia o amenințare a echilibrului teritorial.⁵³

În acest context s-au remarcat și atitudinile puterilor germane, care angajate pe terenul restabilirii echilibrului politic în Orient, au susținut acțiunile diplomatice. Sperând în reușita unei viitoare conferințe, care avea să se desfășoare la Viena, au refuzat “promisiunea de neutralitate binevoitoare” pe care țarul le-a solicitat-o la începutul anului 1854 cu ocazia misiunilor diplomatice ale lui Orlov, la Viena și Budberg, la Berlin⁵⁴.

Acțiunile și actele diplomatice ale marilor puteri de la sfârșitul anului 1853 și începutul celui următor, nu au constituit demersuri doar “pentru soluționarea unui conflict oriental”, ci pentru prevenirea unui conflict de proporții europene. Aceasta reiese și din evenimentele ulterioare încheierii “Notei de la Viena”. Prin nota și protocolul celor patru puteri încheiate la 5

decembrie 1853⁵⁵, prin "propunerile" făcute Rusiei, la 13 ianuarie 1854 "de restabilirea păcii fără ca Europa să fie mai mult timp întristată de spectacolul războiului"⁵⁶, prin proiectul "Buol" de la 2 februarie și cel de la 5 martie prin care se respingeau de către Franța, Anglia, Prusia cererile prezentate ca urmare a misiunii contelui Orlov, s-a încercat soluționarea și medierea acestui conflict.

Un eveniment regretabil avea să pună capăt dorinței de conservare a păcii ducând la ruperea raporturilor diplomatice între marile puteri. Conflictul de la Sinope, care s-a sfârșit prin distrugerea flotei turcești constituia o încălcare a cuvântului dat de partea rusă că nu va duce decât un război defensiv⁵⁷. Acest act a legitimat ocuparea Marii Negre de escadrile aliate. Hotărâte să preîntâmpine repetarea agresiunii ruse, constrâneau vasele de război să se întoarcă în portul Sevastopol sau în cel mai apropiat port, încercând limitarea oricărei agresiuni. După ce flotele au intrat în Marea Neagră, la 4 ianuarie 1854, marile puteri, într-un ultimatum, au cerut evacuarea Principatelor până la 30 aprilie. Rupând relațiile diplomatice în februarie, când Franța, Anglia și-au retras misiunile diplomatice de la Sankt-Petersburg și în urma răspunsului negativ dat cu privire la evacuarea Principatelor, Anglia și Franța au declarat război Rusiei la 27 și respectiv 28 martie 1854⁵⁸. Semnificativ este faptul că, deși Anglia și Franța erau în mod formal în stare de război cu Turcia din momentul intrării escadrelor lor în Marea Neagră, au ajuns să dea un sens confruntării în momentul în care orice punte a discuțiilor diplomatice nu a mai fost posibilă. Convingerea comună a celor două puteri în momentul intrării în război a constituit modalitatea în care aliatele au înțeles să desfășoare acțiunile militare. Constrânse să încheie tratatul de la 12 martie 1854 înainte să declare războiul, Franța și Anglia și-a luat rolul de apărători ai Imperiului otoman spunând a fi dezinteresate fiind de profitul direct. Câștigul lor avea să fie doar "moral". Vom vedea că lucrurile nu au fost chiar așa. Actul final, deschis și altor puteri europene, nu avea să atragă de partea sa nici un sentiment de "gelozie" sau de "teamă". Cele două puteri întrevedeau prin aceste propuneri să-și atragă și alianța altor state care să se implice în conflict, chiar dacă participarea directă urma să fie doar a lor⁵⁹ și chiar dacă câștigul avea să fie mai mult decât moral.

Au fost însă diferite nuanțări ale expresiei acestor simpatii prin care state europene și-au exprimat adeviziunea la evenimente rămânând, totuși, pe o poziție neutră. Tuturor se adaugă și simpatia curiei papale, care printr-o alocuțiune ținută supușilor armeni uniți la Constantinopol, "se exprimă de multe ori în termeni foarte amicali" în favoarea sultanului Abdul Medjid.

Note:

¹ Gh. Cliveti, România și crizele internaționale (1853-1913) Editura Fundației Axis-Iași, 1997, p. 19.

² *Histoire générale des civilisations* (publicată sub direcția lui Maurice Crozet), Tome VI. Le XIXe siècle. L'apogée de l'expansion européenne. 1815-1914, Paris, 1965, p. 10.

³ *Histoire des relations internationales*, p. 17.

⁴ *Histoire générale des civilisations*, Tome VI, p. 93.

⁵ *Opinii ale istoricilor francezi și germani*.

⁶ *România în relațiile internaționale. 1699 – 1939*, Iași, 1980, p. 302 și urm.

⁷ J. Aulneau, *Histoire de l'Europe Centrale*, Paris, Payot, 1962, p. 204.

⁸ Gh. Cliveti, op. cit., p. 43.

⁹ Ed. Bapst, op. cit., p. 45.

¹⁰ Este vorba despre refugierea a 3600 de revoluționari unguri, între care și Kossuth și a 800 de polonezi, între care și generalii Bem și Dembinski, Empire Ottoman, p. 370, Autriche, p. 562, în "Annuaire..." 1852-1853, Paris, 1853.

¹¹ Ed. Bapst, op. cit., p. 45.

¹² T. G. Djuvara, op. cit., p. 135.

¹³ "Les Principautés (la Valachie et la Moldavie) sont de fait un Etat indépendant sous ma protection. C'est une situation qui peut continuer. La Serbie pourrait recevoir une forme de gouvernement analogue la Bulgarie de même [...]. Quant à l'Egypte je comprends parfaitement l'importance de ce territoire pour l'Angleterre [...]. En ce cas de partage après la chute de l'Empire Ottoman vous prenriez possession de l'Egypte [...] j'en dirai autant de la Candie", Ibidem, p. 398.

¹⁴ Ch. de Mazade, Chronique..., 28 février 1853, în "Revue...", tome I, Paris, 1853, p. 1014.

¹⁵ Ibidem, 14 mars 1853, p. 1203.

¹⁶ Ibidem, p. 1204.

¹⁷ E. Forcade, *Histoire des causes de la guerre d'Orient*, Paris, 1854.

¹⁸ Empire Ottoman, în "Annuaire..." 1852-1853, Paris, 1853, p. 642.

¹⁹ Ibidem, p. 643.

²⁰ Ibidem, p. 644.

²¹ *Austria protejează la rândul său cu același titlu ca și Franța câteva stabilimente religioase în Levant și în partea europeană. În Serbia, Moldova, Valahia așezările catolice erau sub protecția cabinetului de la Viena. Austria avea, de asemenea, două biserici la Constantinopol, una în Cipru și alta la Smirna. Cu aceste excepții aproape toate celelalte așezări catolice din Levant erau sub influența Franței*, Ibidem, p. 645.

²² E. Forcade, op. cit., p. 23.

²³ E. V. Tarlé, op. cit., p. 104.

²⁴ A. Débidour, op. cit., p. 91.

²⁵ Ch. de Mazade, Chronique..., 31 mars 1853, în "Revue...", tome II, Paris, 1853, p. 186.

²⁶ Le Duc Léouzon, *Les Cours et les chancelleries. Impressions et souvenirs*, Paris, 1876, p. 143.

²⁷ E. Forcade, op. cit., p. 50.

²⁸ Ch. de Mazade, Chronique..., 31 mars 1853, în "Revue...", tome II, Paris, 1853, p. 187.

²⁹ Ibidem, p. 187.

³⁰ Ibidem, p. 188.

³¹ Ch. de Mazade, Chronique..., 31 mai 1853, în "Revue...", tome II, Paris, 1853, p. 1061.

³² Ch. H. Pouthas, *Démocraties et capitalisme. 1848-1860*, în ("Peuples et Civilisations", tome XVI), Paris, 1961, p. 472.

³³ Este de remarcat utilizarea termenilor de "protecție" (ocrotire) pentru Franța și "protectorat" (dependență politică a unui stat) pentru Rusia, Chronique..., 31 mai 1853, în "Revue...", tome III, Paris, 1853, p. 1061.

³⁴ Ch. de Mazade, Chronique..., 14 mai 1853, în "Revue...", tome III, Paris, 1853, p. 861.

³⁵ Ibidem, 31 mai 1853, p. 1062.

³⁶ "Ce n'est point précisément par amour pour la Turquie qu'on la soutient [...], c'est parce que son indépendance est la garantie de la paix continentale [...] en restant debout elle empêche les intérêts, les rivalités les ambitions des peuples et des gouvernements [...]", Ibidem, p. 1062.

³⁷ În condițiile în care anterior regina Victoria avea o simpatie și o stimă mediocre apud A. Debidour, op. cit., p. 94.

³⁸ Pe 5 aprilie lord Clarendon adresa o telegramă cabinetului rus care declara că e inutil să se discute despre acest subiect, T. G. Djuvara, op. cit., p. 400.

³⁹ Ch. de Mazade, Chronique..., 31 mai 1853, în "Revue...", t. III, Paris, 1853, p. 1063.

⁴⁰ Ibidem, 14 mai 1853, p. 862.

⁴¹ J. Ancel, op. cit., p. 145.

⁴² În virtutea acestui tratat Rusia trebuie să pună la dispoziția Turciei o armată de 400000 de soldați și o flotă, dacă ar fi avut vreodată nevoie de ajutor împotriva puterilor occidentale. În schimb Rusia cerea un articol adițional secret tratatului de la Kuciuk-Kainardgi, prin care biserica greacă ar fi fost plasată sub protecția rusă, E. Forcade, op. cit., p. 81-82.

⁴³ Ch. de Mazade, Chronique..., 14 juin 1853, în "Revue...", tome III, Paris, 1853, p. 1249.

⁴⁴ Ibidem, p. 1251.

⁴⁵ Ibidem, 14 juillet 1853, p. 394.

⁴⁶ Ibidem, p. 396.

⁴⁷ Ibidem, p. 601.

⁴⁸ Proiectul lui Reșid-pașa evita orice expresie care ar fi avut sensul unei obligații contractuale. El definitiva promisiunea, însă nu prevedea decât privilegii spirituale acordate grecilor și de privilegii acordate altor subiecți creștini ai sultanului, E. Forcade, op. cit., p. 148.

⁴⁹ În acest proiect era scris "Si à tout époque les empereurs de Russie ont témoigné leur active sollicitude pour le maintien des immunités et privilèges de l'église orthodoxe grecque dans l'Empire Ottoman les sultans ne sont solennels". Poarta modificase astfel acest pasaj: "Si à toute époque les empereurs de Russie ont témoigné leur active sollicitude pour le culte de l'église orthodoxe grecque, les sultans n'ont jamais cessé de veiller au maintien des immunités et privilèges de ce culte et de cette église dans l'Empire Ottoman et de les consacrer de nouveau.", La Russie, în "Annuaire..." 1853-1854, Paris, 1854, p. 641.

⁵⁰ Grande Bretagne, în op. cit., p. 354.

⁵¹ La Russie, în op. cit., p. 644.

⁵² Grande Bretagne, în op. cit., p. 355.

⁵³ La Russie, în op. cit., p. 651.

⁵⁴ Cei doi plenipotențari prezentau curților germane un proiect de protocol privind condițiile unui tratat de neutralitate armată ce trebuia încheiat între Prusia, Austria și Rusia. Proiectele au fost respinse în momentul în care Rusia refuză să se explice în privința menținerii angajamentului luat de a nu trece Dunărea, de a respecta integritatea Imperiului otoman și de a evacua Principatele., Prusse, în op. cit., p. 569.

⁵⁵ Empire Ottoman, în op. cit., p. 698.

⁵⁶ Autriche, în op. cit., p. 587.

⁵⁷ La Russie, în op. cit., p. 647.

⁵⁸ Empire Ottoman, în op. cit., p. 700.

⁵⁹ Annuaire..." 1854-1855, Paris, 1855, p. 7.

Avram Bunaciu¹ despre cele mai importante figuri ale comunismului românesc (1)

- urmare din pagina 1 -

Dar mai întâi să vedem cine a fost Avram Bunaciu.

Născut într-o familie de țărani mijlocași din Gurba, județul Arad, Avram Bunaciu a rămas legat de ținutul natal și nostalgia acelui loc. Traiul greu al țăranilor din Câmpia Aradului, situația lor economică, îndeletnicirile acestora sunt prezente frecvent în scrierile sale.

Primul Război Mondial și necazurile pricinuite familiei sale, plecarea unor frați pe front, atmosfera în care satul îi petrecea pe cei care plecau la război, apoi veștile de pe front, primii răniți, primii morți sunt fapte amintite cu detalii de către viitorul om politic.

Finalul războiului, marcat în lumea satului natal de gripa spaniolă și revoluția din Ungaria, a avut, de asemenea, un impact deosebit în viața familiei Bunaciu. Unul dintre frați moare de gripă, acesta fiind stâlpul familiei în lipsa tatălui și a fratelui mai mare plecați pe front. Revoluția din Ungaria s-a reflectat în plan local prin devastarea conacelor grofului de către populația nemulțumită din comună, riposta jandarmilor maghiari, organizarea celor două gărzii naționale, cea românească și cea maghiară, zisă „roșie”. Evenimentul deosebit în viața satului natal a fost cel al participării delegaților români la Adunarea de la Alba Iulia urmat de așteptările mari ale populației de la noua administrație românească. În mod firesc, interesul fundamental al țăranimii era legat de modul de împărțire al pământului grofilor.

În toamna anului 1922, Avram Bunaciu se înscrie la cursurile Liceului „Samuel Vulcan” din Beiuș. Plecarea de lângă familie și din satul natal înseamnă pentru copil o dramă. Dorul de sat și mamă îl chinuie mult timp. Viața în anii de liceu este prezentată pe larg, în culori vii. Profesorii sunt amintiți fiecare cu meritele sale, ca și ultimele sfaturi pentru viață primite la sfârșitul studiilor liceale. Îndemnul primit de la dascăli nu le-a uitat și multe din ele sunt menționate în notele autobiografice: „să fiți buni cu cei slabi, să ajutați pe cei ce au nevoie de ajutor, să fiți înțelegători cu cei ce vor colabora cu voi, dar să nu slăbiți exigența față de îndatoririle de oameni și în profesia lor. Și, mai ales, să nu faceți nici un fel de tranzacție cu conștiința voastră. Să nu afirmați niciodată altceva decât aceea ce sunteți convinși că corespunde adevărului. Să nu vă speriați, nu vă temeți de cei bogați, de cei puternici, și unii și alții sunt obișnuiți să fie ascultați, să fie lăudați, flatați, să le fiți supuși. Să nu vă temeți să le spuneți adevărul în față, cu orice risc. Ei, deși sunt puternici sau bogați, sunt puțini, sunt în realitate slabi. Adevărul e totdeauna mai puternic decât averea și puterea (politică)”. Rămâne la aprecierea celor care vor cerceta mai îndeaproape nu doar figura omului politic Avram Bunaciu, ci și vremurile în care el a evoluat, cât din îndemnul profesorilor săi a putut să urmeze.

Anii studenției 1929-1933, la Facultatea de Drept a Universității din Cluj, marcați de grijile materiale, au reprezentat pentru Avram Bunaciu o perioadă fertilă în lecturi, dar și în dezbateri pe marginea vieții politice agitate din România Mare. În acest domeniu, presa românească era principalul izvor de informație. Reamintim că tocmai se derula marea criză economică mondială, care a afectat România puternic, dar în afara temelor economice, problema națională și orientarea țării în plan extern erau, de asemenea, subiecte de aprinsă dezbateră publică.

Pentru profesorii săi, aprecierile sunt diferite, după nivelul profesional, cultura și distincția fiecăruia. Profesorii Gheorghe N. Leon (Drept financiar) și Traian Pop (Drept penal și Procedură penală) sunt cei care i-au lăsat o amintire frumoasă tânărului Bunaciu, tocmai prin performanța profesională, calitățile sufletești, dar și prin eleganța discursului sau a ținutei.

Studenții, în bună parte, făceau politică: cei mai mulți erau național-țărăniști atrași de prestigiul extraordinar al lui Iuliu Maniu. Erau numeroși cei înrolați în Mișcarea Legionară, liberalii însă nu prea se bucurau de popularitate. Deși participase la câteva întruniri ale tineretului național-țărănist, ascultând chiar pe câțiva dintre șefii țărăniști, Avram Bunaciu nu a găsit vreo afinitate ideologică sau politică cu nici unul din partidele consacrate în viața politică a țării, dimpotrivă s-a simțit atras de „frumusețea perspectivei” oferită de socialism, apropiindu-se astfel de PSD. În primăvara anului 1930 găsește la chioșc un titlu nou de gazetă, „Socialismul”, ziarul PSD, pe care îl va citi constant, ca și revistele „Stânga”, „Revista socială” și „Lumea muncitorească”.

Cunoaște câțiva social-democrați din Cluj, cu care poartă primele discuții despre societatea socialistă, despre care însă recunoaște că nu știa nici unul dintre interlocutori prea mult. Avram Bunaciu avusese o serie de lecturi ale unor lucrări semnate de Marx, Engels ori André Gide, traduse în limba română, dar și câte ceva din ceea ce a scris Panait Istrati despre URSS.

Modelul oferit de marele vecin de la Răsărit nu îl încuraja deloc. Cu toate acestea, convingerea sa rămâne aceea că social-democrația este „mai curată, corectă și capabilă să schimbe în bine rânduialile lumii”.

După finalizarea studiilor și o scurtă perioadă de stagiatură la Casa Asigurărilor Sociale din Cluj, în iulie 1938, Avram Bunaciu pleacă la București unde pune pe picioare prima organizație de tineret a PSDR, la îndemnul lui Ilie Moscovici, liderul acestui partid.

Ascensiunea sa în acest partid este vertiginosă, din moment ce, în mai puțin de un an, este ales în conducerea filialei București a partidului, fiind deja președintele organizației de tineret. Are astfel posibilitatea să îi cunoască pe majoritatea conducătorilor social-democrației românești cu orientarea, calitățile și slăbiciunile lor. Doi dintre aceștia erau, în opinia sa, superiori ca intelect și ținută morală: Ilie Moscovici și Gheorghe Grigorovici. Lothar Rădăceanu era, de asemenea, apreciat ca „om de înaltă ținută intelectuală”. Titel Petrescu, ulterior, șeful *de iure* al partidului, era „doar un orator de duzină”, conferințele sale fiind ascultate de un public modest. Celelalte figuri importante ale partidului nu reprezentau ceva deosebit nici ca nivel politic nici moral. Aproape toți, în opinia lui Avram Bunaciu, erau preocupați de „aranjarea micilor sau mai puțin mici afaceri personale”.

Perioada 1938-1944, deloc prezentă în scrierile sale, este una în care viitorul demnitar se apropie de comuniști, se afirmă profesional și își întemeiază o familie. Se căsătorește, în 1938, la Cluj, cu Neemi Nussbacher, aceasta împărțându-i încă de atunci idealurile comuniste. Doi ani mai târziu în tânăra familie apare și primul copil, Tudor Bunaciu, viitor specialist în fizică nucleară.

Ca avocat în Baroul București, Avram Bunaciu se implică în apărarea comuniștilor, în mai multe procese². Rolul său era

cel de a asigura apărarea acestora prin avocați foarte buni. Printre aceștia, celebru în epocă, era Istrate Micescu și mai tânărul Petre Pandrea (Marcu). În anii 1940-1941, de teama bombardamentelor, dar și a persecuțiilor (soția lui Avram fiind evreică), tânăra familie se retrage la Gurba, în satul natal al lui Avram Bunaciu. La scurt timp însă, cuplul revine în București, grație prefectului de Arad, care le dă o autorizație în acest scop, Noiemi Bunaciu scăpând astfel de trimiterea la Auschwitz, unde a ajuns toată familia sa.

În București, Avram Bunaciu își continuă eforturile de apărare a comuniștilor, al căror simpatizant era deja, fără să devină ilegalist³. Tot în această perioadă se strâng legăturile cu Petre Pandrea, care îl vizitează aproape zilnic la domiciliu. Cei doi au în comun „idei și idealuri” socialiste. În noiembrie 1943, în urma unui denunț, Avram Bunaciu este arestat, fiind acuzat de activități comuniste. Petre Pandrea intervine și ajută familia Bunaciu cu o sumă de bani. În aprilie 1944, alături de alți deținuți pe motiv de activități comuniste, Avram Bunaciu este eliberat, în contextul apropierei trupelor sovietice de hotarele României.

El a primit sarcina de a pregăti un grup de avocați din București și din județele în care se găseau închisori cu deținuți comuniști, care să acționeze rapid la momentul scontat pentru eliberarea acestora. Urma să primească o împuternicire din partea noului ministru de Justiție, despre care se știa că va fi Lucrețiu Pătrășcanu, ca apoi să acționeze grabnic pentru a-i scoate din închisori pe comuniști, evitând astfel ca naștiții, în cazul unui insucces al loviturii de stat, să-i asasineze.

Comuniștii au fost luați prin surprindere de devansarea loviturii cu câteva zile față de data stabilită de rege împreună cu șefii partidelor liberal și național-țărănist. „Nimeni în România nu s-a îndoit că actul de la 23 august 1944 a fost opera regelui Mihai”, scria în august 1977, Avram Bunaciu. Ca urmare, acesta socotea că trebuie să „dezmințim minciuna Partidului Comunist, după care actul de la 23 august a fost opera PCR”. Doar Lucrețiu Pătrășcanu „a fost informat” despre ceea ce se pregătea și apoi despre realizarea actului de la 23 august. Fără îndoială că aceste fapte Avram Bunaciu le-a cunoscut din discuțiile ulterioare pe care le-a avut cu Lucrețiu Pătrășcanu sau cu alte figuri importante ale aceluiași moment. Meritul său este că în plin regim comunist, când puțini mai cunoșteau sau își aminteau evenimentele așa cum fuseseră în realitate, el rememora, în scris, adevăruri care mai aveau de așteptat pentru a ieși la lumină.

Populația a primit cu bucurie vestea răsturnării mareșalului Ion Antonescu, unii confundând-o cu finalul implicării României în război, alții văzând în acest act posibilitatea eliberării întregului Ardeal. Satisfacția majoră a fost când locuitorii Capitalei au văzut, în ziua de 24 august, trecând trupe germane dezarmate escortate de soldați români. A existat pentru majoritate și bucuria scurtă cu care au fost primite trupele sovietice la intrarea și trecerea prin București. În câteva zile însă au început jafurile, împușcăturile și întreg cortegiul de nenorociri provocate de soldații armatei marelui vecin de la Răsărit.

Un aspect prezent în întreaga istoriografie de după 1989 este confirmat și de Avram Bunaciu: „Se pare că Stalin a fost furios că românii nu au așteptat venirea trupelor rusești”, dimpotrivă, armata română fiind cea care alungat pe germani din România.

Pentru Avram Bunaciu, după cum recunoaște el însuși, 23 august a fost un moment de euforie, de mare bucurie. Nu a bănuțit proporțiile evenimentului și n-a intuit calea pe care pornea România, dar era convins, ca și cei mai mulți din jurul său, că urmau schimbări uriașe, fără însă a le putea defini.

Îl cunoscuse încă din iulie 1944 pe Lucrețiu Pătrășcanu, în casa avocatului și prietenului Petre Pandrea, în str. B. Delavrancea. A schimbat doar câteva cuvinte, deoarece

Lucrețiu Pătrășcanu părea grăbit, și au stabilit să se vadă ulterior.

La jumătatea lui august, Avram Bunaciu primește, prin I. Șraer misiunea amintită mai sus, de a organiza un grup de 5-7 avocați buni și de încredere care să ajungă peste câteva zile în localitățile unde se găsesc deținuți comuniști și antifasciști pentru a garanta eliberarea lor „îndată ce un eveniment important va fi anunțat”. Era vorba desigur de o schimbare de regim printr-o lovitură de stat, dar a cărei reușită nu era întru totul asigurată. Pe baza amnistiei ce urma să fie declarată erau eliberați din închisori toți comuniștii și antifasciștii.

Avram Bunaciu i-a căutat printre avocați pe cei care era sigur că nu vor refuza. Toți cei 5 cu care a stat de vorbă au acceptat. Evenimentele s-au precipitat, ofensiva sovietică pe frontul Moldovei a grăbit desfășurarea evenimentelor. Din notele lăsate de eroul acestor pagini nu aflăm cum a decurs întreaga operațiune, dar ceea ce știm este că toți comuniștii încarcerați au ajuns în libertate⁴. Unii chiar înainte de 23 august, fără a mai aștepta amnistia declarată de Lucrețiu Pătrășcanu. Printre aceștia și Gheorghiu-Dej. Pe acesta și pe C. Pârvulescu îi cunoaște, la data de 26 august, la sediul partidului din Aleea Alexandru. Nici unul, nici altul nu i-au făcut „o impresie deosebită”. Atât Gheorghiu-Dej, cât și Pârvulescu i s-au părut „oameni de o naivitate și puținătate până la repulsie”. Între ei a sesizat imediat o deosebire, după câteva minute de conversație. Viitorul șef al PCR/PMR era „șiret, veșnic bănuitor, cu un cap care înțelegea greu – și se mișca tot timpul ca un pendul”. În cazul lui Constantin Pârvulescu, sentința era nemiloasă: „făcea impresia unui prost fără drept de apel”. Discutând peste câteva zile impresiile sale cu Ion Gheorghe Maurer, acesta i-a dat dreptate, nefiind de acord însă cu impresia despre Gheorghiu-Dej, care „nu-i chiar prost, fără a fi deștept, dar șiret este”.

Pe Lucrețiu Pătrășcanu l-a văzut tot mai des din data de 25 august. L-a văzut la Banca Națională, unde guvernul își avea sediul. Aici au putut discuta mai mult. L-a fost confirmată prima impresie, din iulie, când l-a cunoscut: „inteligent, grăbit, aproape totdeauna grăbit, un fel propriu de a judeca situația și oamenii, îndrăzneț în păreri”. L-a văzut, apoi, zilnic la Ministerul de Justiție, la sediul partidului din Aleea Alexandru și la locuința sa.

În aceleași zile l-a cunoscut și pe Emil Bodnăraș, care nu i-a făcut o impresie deosebită, catalogându-l ca o „figură ștearsă, preocupat de a arăta mai mult decât este – vorbește mult și spune puțin, viclean”.

Portrete Lucrețiu Pătrășcanu

Încă nu mi-e de tot clar ce trebuie să spun despre LP, ce l-a făcut mai mult să devină un personaj sau mai bine spus o personalitate mult deasupra tuturor celor despre care am încercat să creionez ceea ce mi s-a părut mai deosebit în viața lor – inteligența, cultura, caracterul, curajul opiniei, dăruirea pentru o idee, o cauză dreaptă, înfruntarea celor puternici. Mi se pare că la LP sunt evidente aproape toate aceste însușiri, cu accente diferențiate.

L-am cunoscut înainte de 23 august, cred în luna iunie 1944, în casa surorii sale, în strada Barbu Delavrancea. Deși era acasă și cumnatul său [Petre Pandrea] pentru care nu avea de altfel nici o considerație, la întrebare am fost doar cu el și cu încă un om de stânga, Titel Petrescu⁵. Ne-am retras într-o cameră și am stat de vorbă. El venea de la Poiana Țapului unde avea domiciliu obligatoriu. Mai important din ce-am discutat a fost faptul că trebuia să se facă ceva pentru ieșirea noastră din război.

Ne-am mai întâlnit încă odată la începutul lui august când am primit [misiunea] să încerc să-l contactez pe generalul

Rădescu – ceea ce am și făcut prin intermediul lui Titel Petrescu. După 23 august colaborarea noastră a fost deplină, așa putea spune că a fost omul cu care m-am înțeles cel mai bine. Aș putea adăuga la același nivel de înțelegere și pe I.G.M. [Ion Gheorghe Maurer].

Cu LP am avut cele mai deschise și largi discuții despre toată situația din partid și din țară, în toată perioada până la preluarea Ministerului de Justiție în februarie 1948.

Sfârșitul lui tragic e fără îndoială de natură să mărească figura acestui comunist convins, care nu și-a trădat convingerile umaniste, latura democratică a socialismului, credința că socialismul, comunismul fără libertate nu mai e comunism, pentru care a plătit cu viața⁶. De aceea va fi dificil să faci portretul unui om cu atâtea caracteristici (trăsături caracteristice). Sculptorul va reuși mai bine să redea (dea) figura unui om celebru, prinzându-i în dăltuirea marmurei (pietrei) numai ceea ce i se va părea mai esențial, deci nu va fi o redare exactă, fidelă a figurii fizice a personajului. La fel și într-un portret făcut din tocul de scris, nu vei putea și poate nici nu prezintă interes să redai fidel toate trăsăturile figurii, chipului său, lucru care mi se pare că nici nu e cel mai de seamă. Voi încerca de aceea să relev câteva din cele mai pregnante trăsături, suficiente pentru a cunoaște ce a însemnat LP pentru mișcarea progresistă-comunistă din România.

Omul jovial, bine dispus ca și tatăl său, gusta gluma inteligentă, și le-o spunea altora, prietenos, afectuos, se dăruia prietenilor, total, sincer. Nu era pregătit pentru ceea ce el nu știa, și bine că nu știa, sau nu credea să fie societatea pe care o numeam pe nedrept comunistă, în care arta de a-ți ascunde gândurile, părerile, chiar idealurile, credința, de a folosi vorba pentru a-ți ascunde gândurile, de a fi ipocrit, de a lăuda pe cei mari, și oameni și țări, de a-ți modela nu numai îmbrăcămintea după gustul marelui șef, ci și gândurile, părerile, de a spune că răul e bine și urâtul frumos. Pătrășcanu nu făcea astea.

A crezut că numai în societatea în care comuniștii conduc, omul e liber să spună ce gândește, e cinstit cu sine și cu alții. Chiar atunci când și-a dat seama că lucrurile merg pe un drum care e străin socialismului, nu a renunțat la gândul de a îndrepta lucrurile. Credea că vinovați sunt numai oamenii din conducere. În toamna lui 1945, după Conferința națională a PCR, am avut o discuție mai lungă. Era trist, dar nu resemnat, credea că numai cei trei din fruntea partidului sunt de vină pentru denaturarea marxismului, pentru deziluzia pe care regimul o producea în rândul maselor, muncitori, țărani, intelectuali.

Avea o părere ferm negativă despre Gheorghiu-Dej, Ana P[auker] și V. Luca. Poate că era prea categoric și o afirma că un Gh. Dej e un om mărginit, profund mărginit, incapabil de a gândi, de a emite judecăți, fără cultură elementară. N-am nimic împotriva muncitorilor, dar cunosc muncitori comuniști care sunt inteligenți, umani, dornici să învețe, „Gh. Dej e un om periculos, pentru țară și partid. E perfid, dușmănos, orgolios, mărginit, mărginit, un om rău, nebănuit de rău, plin de venin, ferți-vă de el”. La întrebarea, atunci poate și dumneata ar trebui să fii mai prudent, mi-a răspuns: „Nu vreau, nu trebuie ocolit, trebuie înfruntat și înlăturat”.

Gheorghe Gheorghiu-Dej

Societatea noastră comunistă a scos la iveală, a ridicat la posturi de comandă, oameni pe care nimic nu-i putea indica că vor ieși vreodată din anonimat, oameni care ar fi putut rămâne oameni de treabă, ca cei mai mulți, care să aibă o slujbă modestă unde să nu se remarce decât prin altceva decât că vin și pleacă la oră fixă, la și de la serviciu, că nu supără pe nimeni, și alte măsuri de altfel care nu-s chiar [...].

Dar acest om pe care inteligența nu-l ridică deasupra mediocrității, iar cunoștințele nu depășeau cunoașterea meseriei și râvna de a-și păstra serviciul, de a-și crește copiii și

a muri pensionar – oricum Gheorghiu-Dej avea și alte însușiri care îl deosebeau de ceilalți tovarăși de muncă sau de mahala – era ambițios, periculos de ambițios, pentru care motiv a început să citească, pe la vârsta de 16 ani – din spusele lui – cărți de povești, apoi ziare. Citea greu, afirma el, deoarece cele trei clase primare le-a făcut cam greu. Pe la vârsta de 20 de ani începea să poată citi chiar și ziarul din Capitală. Nu înțelegea mare lucru, căci erau scrise într-o limbă perversă. După ce cu cititul s-a mai obișnuit, a început scrisul – asta a mers greu, greu de tot, chiar și după ce a devenit om de stat. Este adevărat că și cu cititul a mai luptat după ce a devenit om mare și trebuia să citească multe discursuri la care nu avea nici o contribuție, efortul cititului era mare. I s-a adus o mașină cu caractere mari, ca să poată citi cu mai puține greșeli, greșeli de tot felul: stâlcirea cuvintelor, intonația, punctele, virgulele nu le-a înțeles niciodată.

Nici asta nu-i poate cel mai grav în toată fizionomia politică a acestui stalinist. Cu acest cuvânt am spus totul. Da, era un stalinist, nu atât prin devotamentul pentru Stalin, ci pentru metodele lui de guvernare. Statul sunt eu. Partidul tot eu, lege e voința mea. Chiar un om înțelept deținând puteri nelimitate și încă e predispus la abuz dar unul ca Gheorghiu-Dej, [care] se știe ce-a făcut.

Trist a fost poate un lucru, că intelectualii noștri, toți, fără excepție, nu i-au contestat autoritatea și ce-i mai grav chiar competența, unii spuneau [că] nu e om de carte, dar e bine intenționat. Știa să-i câștige – și nu era greu, cu favoruri, cu avantajii și onoruri – toți i s-au aplecat. Omul care mi-a spus că el nu iartă pe nimeni care îi stă în cale, îl distruge. Așa i-a ucis pe LP [Lucrețiu Pătrășcanu], pe AP [Ana Pauker] și pe încă vreo [câțiva].

Se va spune totuși, omul a avut și unele calități dacă „a știut”, a reușit să conducă țara și să refacă economia țării distrusă de război – și mai ales dacă a adoptat poziția de independență față de Moscova, a devenit bun român, patriot. A sprijinit cultura și știința. Va trebui să se scrie o întreagă lucrare cu privire la viața acestui om. Nu într-o încercare de portretizare se pot desluși schimbările de atitudine din ultimii ani ai vieții.

Sigur că mulți despoți și călăreți au uzurpat tronuri, au ajuns în vârful piramidei, în viața politică a unui stat. Dar noi vorbim de un om care a pretins că vorbește în numele socialismului, că e marxist. Nu se poate spune că nu avea o anumită abilitate, un instinct al conservării dar mai ales o doză, o mare doză de șiretenie, cu ajutorul căreia a prins în periculoasa-i plasă mulți oameni cinstiți. Putea să-și schimbe chiar cu o anumită pricepere părerile în probleme importante atribuind altora fapte, afirmații, susțineri care erau ale sale. Știa să se folosească de oameni, de unii care erau chiar cu multe însușiri intelectuale, oameni de cultură, dar și simpli oameni care nici nu bănuiau ce urmărea, după care se debarasa de aceeași oameni cu aceeași ușurință, pe unii aruncându-i ca pe o zdreanță. Putea să hotărască cu ușurință de inconștient, de om rău, de tiran, soarta unui om, a unei familii, copii și bătrâni aruncați pe drumuri. Nici o problemă de conștiință, nici o îndoială, nimic din omenia românului, a moldoveanului. Niciodată nu s-a gândit că ar putea greși, că poate nu ar fi vinovat cel pe care-l lovea, că ar putea nedreptăți pe cineva.

Totuși, parcă în ultimii ani, înainte de moarte, conștiința era prea încărcată – și voia să și-o ușureze, voia să pară bun, uman. Voi aminti două împrejurări: chipul lui LP [Lucrețiu Pătrășcanu] îl urmărea, mereu vorbea despre el, bineînțeles, vroid să convingă pe cei care-l ascultau că acesta a fost un trădător, un spion, un om periculos. Odată, prin 1960, am făcut o călătorie cu trenul la Moscova, erau 4-5 membri ai Biroului Politic. Abia am plecat din gara Băneasa, că în salon a început să vorbească de LP [Lucrețiu Pătrășcanu] și a vorbit neîntrerupt până la Iași. Nu era chip să te retragi, ci trebuia să se facă

semne de aprobare. Cu greu am reușit eu și încă unul (Al. B.) [Alexandru Bărlădeanu] să ieșim și să mai stăm prin cabină.

Odată la o masă la el acasă [la Gheorghiu-Dej], pe malul lacului Herăstrău, în vara lui 1960, venise din concediu [...] la această masă iar a vorbit aproape tot timpul despre dânsul cum a organizat insurecția armată de la 23 august 1944 și despre LP – și am auzit și de la alții că și în alte ocazii vorbea despre marile crime ale lui LP. Se uita în ochii interlocutorilor urmărind reacția de aprobare a tot ce spunea.

La fel de surprinzătoare a fost o manifestare de omenie, față de condamnații politici și chiar de cei de drept comun (prin 1961-1964) când a grațiat pe foarte mulți condamnați de drept comun precum și pe aproape toți condamnații politici.

Unul și mai semnificativ a fost atitudinea cu privire la noul Cod Penal (care se pregătea, la care se lucrase din mai 1948) cerând să examinăm dacă nu s-ar putea renunța la pedeapsa cu moartea – și în general să se reducă maximele precum și minimul de pedeapsă.

În nenumărate împrejurări când au fost abordate probleme politice sau economice nu era preocupat să fie bine informat, să i se prezinte mai multe variante asupra unei probleme, pentru a se examina varianta cea mai bună – nu, ci cerea să i se întocmească un raport (material) pe problema respectivă – după [ce] angajase discuții în prealabil și [nu dispunea de o documentație] temeinică, fără a asculta și alte păreri, opera cu foarte multe idei preconcepute formate în anii tinereții, așa cum a înțeles el anumite probleme politice sau economice. Lipsa însă de cunoștință, îl dispensa de efortul studiului sau chiar al discuțiilor. Nu numai despre oameni, despre tovarășii lui de luptă avea păreri foarte unilaterale, foarte subiective, era îndeajuns să-l fi indispus cu o afirmație, susținere care se deosebea de a sa, pentru ca să nu te uite niciodată și să nu te ierte.

Note:

1. Născut la 11 noiembrie 1909, în satul Gurba, comuna Șicula, jud. Arad, decedat la 28 aprilie 1983 la București.

Funcții deținute în PCR: membru supleant al CC al PMR (24 febr. 1948-28 dec. 1955); membru al CC al PMR/PCR (28 dec. 1955-12 aug. 1969); membru al Biroului Organizatoric al CC al PMR (24 ianuarie 1950-20 august 1953). **Studii:** Facultatea de Drept.

Profesia de bază: avocat. **Activitate și funcții pe linie de stat:** avocat acuzator public pe lângă Tribunalul Poporului pentru judecarea celor vinovați de dezastrul țării (din 8 febr. 1945); șef al acuzatorilor publici de pe lângă Tribunalul Poporului București (din 16 mai 1945); decembrie 1945-decembrie 1947 secretar general la Ministerul de Interne; subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri (4 ianuarie – 25 februarie 1948); administrator prin delegație al Fondului pentru interese superioare de stat al Președinției Consiliului de Miniștri (din 8 ianuarie 1948); ministrul Justiției (25 febr. 1948-24 sept. 1949 și 31 decembrie 1957-23 ian. 1958) (decret semnat 25 septembrie 1957); președinte al Comisiei Controlului de Stat, cu rang de ministru (24 sept. 1949-5 oct. 1950); prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe (5 oct. 1950-23 iul. 1952); membru al Comisiei Electorale Centrale (6 oct. 1952); rector la Universitatea din București și profesor de Drept Constituțional (octombrie 1952-august 1954); reprezentant al Grupului Național Român în Consiliul Uniunii Interparlamentare (6 oct. 1952-17 febr. 1958); ministrul Afacerilor Externe (23 ian. 1958-21 mart. 1961); vicepreședinte al Consiliului de Stat al RPR (25 mart. 1961, reales la 19 mart. 1965); președinte al Comisiei electorale a MAN (16 septembrie 1966).

2. În martie 1948, în momentul candidaturii sale pentru un post de deputat al MAN, în „România Liberă” i se făcea o scurtă prezentare a vieții sale dar și a meritelor din activitatea în favoarea comuniștilor, în instanțe: „Asistând la aceste ședințe de judecată de câte ori o nedreptate era mai flagrantă, de câte ori instanța ezita mai mult să recunoască un asemenea drept, de câte ori muncitorul era nedreptățit, se ridica un tânăr avocat, abia ieșit de pe băncile universității, care cerea voie să apere «un client» pe care nici nu-l cunoștea, căci el apăra o cauză. Apărarea o făcea cu convingere, apărând dreptatea cauzei celor mulți și exploatați de o minoritate mereu aceeași. Treziți

la o realitate pe care o simțeau desigur aproape, judecătorii admiteau «în parte» acțiunea muncitorului. Dar cauza era câștigată din plin. În sala judecătoriei de muncă au răsunat încă de pe atunci multe strigăte de revoltă contra unei situațiuni ce trebuia să înceteze. Tânărul avocat vorbea cu căldură, dezinteresat materialicește, fiecare muncitor fiind pentru el un exponent al clasei muncitoare exploatare de către alți oameni, muncitori ce trebuiau apărați ca atare contra exploataților. Și așa numele lui Avram Bunaciu se împletea regulat în pretoriul justiției cu noțiunea de apărarea drepturilor legitime ale clasei muncitoare. Și era natural ca Avram Bunaciu să aibă această atitudine”, vezi „România Liberă”, 24 martie 1948, p. 1.

3. Iată cum era prezentată în „România Liberă” această perioadă din viața lui Avram Bunaciu: „Terminând universitatea cu succes, Avram Bunaciu a venit la București să apere, așa cum am arătat, cauza celor obidiți, a celor mulți. Aici, în locuința lui, a instalat imediat tipografia clandestină a Comitetului Central al Partidului Comunist, de unde ideile lui trebuiau să ajungă luminoase la îndemâna celor ce le așteptau. În 1941 intră în biroul juridic al Apărării Patriotice ilegale și în mai puțin de un an ajunge secretarul acestui birou. Încă din 1939 a devenit apărătorul permanent, în fața instanțelor militare din timpul permanenței prigoane de sub starea de asediu, a comuniștilor care duceau cu răvnă și încredere lupta de zi de zi spre izbânda finală”. Vezi *ibidem*.

4. După alte surse, Avram Bunaciu intră în PCR încă din 1939, adăpostind la el acasă tipografia clandestină a CC al PCR. Din 1941 face parte din Biroul Juridic al Apărării Patriotice, în calitate de secretar. Dată fiind poziția sa, primește în august 1944 sarcina menționată mai sus. Iată cum era descrisă, în 1948, în „Scînteia”, întreaga acțiune: „După îndrumările Partidului trimite oameni pe lângă principalele închisori din țară, oameni care intervin chiar în momentul semnalului de eliberare, reușind să salveze viețile fruntașilor și conducătorilor politici de la masacrul de ultimă oră plănuit alocuri de călăii fasciști”, vezi Corneliu Crăciun, *Dicționarul comunistilor din noaptea de 23 spre 24 august 1944*, Editura Rimus, Oradea, 2009, p. 122.

5. Pentru detalii referitoare atât la relația dintre Lucrețiu Pătrășcanu și cumnatul său Petre Pandrea (căsătorit cu Elisa Pătrășcanu) vezi capitolul *Corespondență*. În scrisorile adresate lui Avram Bunaciu, Petre Pandrea amintește atât sprijinul material cât și ajutorul pe care i l-a acordat cumnatului său în împrejurări dificile. Reiese de aici faptul că deși între cei doi nu exista nicidecum o „admirație” reciprocă, în situațiile limită fuseseră alături, Petre Pandrea susținându-l în întregime pe Lucrețiu Pătrășcanu. Din cele relatate în amintirile scrisori, relația dintre cei doi s-a deteriorat iremediabil după semnarea Armistițiului din 12/13 septembrie 1944, când Lucrețiu Pătrășcanu fusese șeful delegației române care se deplasase la Moscova pentru tratative.

În cărțile sale mai vechi, Petre Pandrea, îl desființa, de pildă, pe cumnatul său, Lucrețiu Pătrășcanu pentru ca apoi să-l prezinte în culori pozitive. În *Soarele Melancoliei*, Pătrășcanu capătă dimensiuni mitice: „Lucrețiu Pătrășcanu a fost un personaj absolut modern, un fiu al frământatului secol XX, cu o gândire și cu o sensibilitate acut contemporană. A sfârșit într-o tragedie de tip antic sofoclean. Un sfârșit tragic, cu torturi fizice și morale, timp de șase ani neînterpuși, în hrupe sordide. Îmi amintește de Prometeu înlănțuit pe crestele munților Caucaz, cu ficatul devorat de ciocul vulturilor”. (Eugen Simion, *Petre Pandrea un stoic rural?*, în „Ziua”, nr. 3513, 24 decembrie 2005, vezi și <http://www.ziua.ro/display.php?data=2005-12-24&id=190903>)

6. Pe Petre Pandrea, ca și pe Avram Bunaciu, l-a impresionat nu numai executarea în sine a lui Lucrețiu Pătrășcanu, ci și odioasa indiferență de statui cu care au tratat acest act Mihail Sadoveanu, Gala Galaction și Petru Groza: „Mihail Sadoveanu, Gala Galaction și Dr. Petru Groza au prezidat moartea lui Lucrețiu Pătrășcanu. Mihail Sadoveanu l-a legănat, l-a plimbat, a locuit în casa părinților săi, ani în șir. Relațiile au fost, permanent, cordiale. Cu Gala Galaction, idem. Ceva mai mult. Cu harul său sacerdotal a botezat pe Hertha Schwammen de la mozaism, întru Cristos, făcând-o Elena Lucrețiu Pătrășcanu, o Elenă mai puțin frumoasă decât frumoasa Elena, dar având buzunarele doldora cu merele putrede ale discordei. [...] În ceea ce privește pe Dr. Petru Groza, la ieșirea mea din pușcărie, după o conversație animată și plină de bancuri de 3 ore și 25 de minute, în ultimul minut, m-a întrebat cu lacrimi în ochi de maica lui Lucrețiu, bătrâna lui prietenă (sunt ardeleni și solidari). Erau lacrimi sincere, la un bătrân cabotin politic” vezi Alex. Ștefănescu, *La o nouă lectură: Petre Pandrea în „România Literară”*, nr. 18/2003.

Nicolae Ceaușescu

Ioan Măcnea Vetrișanu de la Prut – 80

- urmare din pagina 1 -

Însă nici acest efort uriaș nu l-a oboșit pe reductibilul om de cultură, care a continuat să slujească în diferite chipuri pe ogorul literaturii române, dând la lumină alte lucruri neștiute, activând neobosit în plan publicistic, participând la numeroase manifestări publice, mereu cu prestanță, seriozitate și competență, beneficiind de o memorie reductibilă, mereu proaspătă și uimitoare, de un capital incomensurabil de informații, ferm și inatacabil, dar, pe lângă toate, un umor personal cuceritor și dezarmant, ce face un tandem original cu modul său tranșant de-a spune lucrurilor pe nume. Ioan Măcnea Vetrișanu, omul ajuns la această vârstă glorioasă, ca un învingător al timpului prin arma spiritului trebuie să constituie un model.

Cine îl cunoaște câtuși de puțin pe Ioan Măcnea Vetrișanu este izbit de plenitudinea Binelui pe care îl înfățișează acest cărturar. N-are altă grijă decât să facă bine, să alerge, să lupte, să muncească, să depună strădanii, să se roage de alții, doar-doar va izbuti să aline o durere, să împlinească o rugămintă, să toarne o satisfacție într-un suflet. Moderația, exercițiul îndelungat de sacerdot al Binelui, servind deopotrivă pe cel bun ca și pe cel rău, pe prieten ca și pe vrăjmaș, căreia îi este credincios de-o viață îl îndrumă întotdeauna spre găsirea de abordări bine temperate chiar și unor manifestări care ar putea genera judecăți mai aspre, înlăturând astfel tot ce ar putea împiedica pe cineva să iasă din impas.

Ele cer o judecată profundă, dreaptă, reclamând de fiecare dată necesitatea de a rezolva la modul cel mai satisfăcător cu putință doleanțele oamenilor, ca și tot ceea ce implică bunul mers al comunei Vetrișoaia. În aceste împrejurări, se dezvoltă, mai cu seamă, calitățile de înțelept ale lui Ioan Măcnea Vetrișanu. Chiar dacă este vorba de o colectivitate, nu se pierde în generalități, ci o consideră – așa cum și este – alcătuită din oameni, fiecare un microunivers cu bucuriile, cu suferințele sale. Din acest interes, respect, dragoste pentru ființa umană izvorăsc infinita Bunătate, Înțelegere, Răbdare care-l conduc întotdeauna spre aflarea celei mai cumpănite dintre rezolvări.

Are un cult pentru familie. Are marea șansă de a avea o soție minunată, care i-a fost și-i este întotdeauna în preajmă și care, de-a lungul timpului, l-a susținut moral și afectiv, încurajându-l atunci când momentele dificile, complexitatea vieții îl așezau în situații dramatice. Își iubește într-o manieră cu totul aparte copiii, bucurându-se laolaltă în momentele faste și suferind împreună cu ei când viața le scoate în cale neajunsuri, necazuri, tristeți. Dragostea lui capătă noi valențe atunci când este vorba de nepoți.

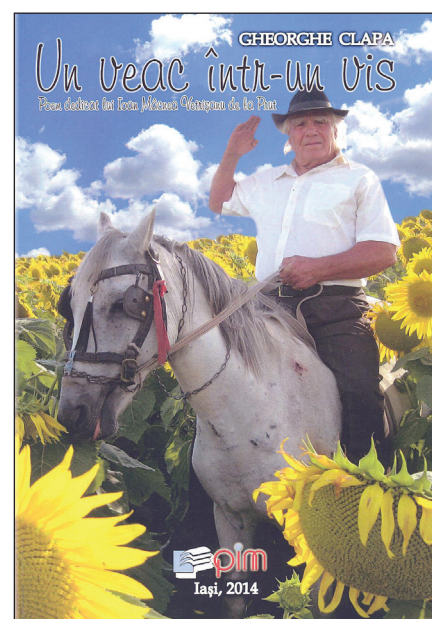
De fiecare dată, s-a reliefat deosebita considerație de care s-a bucurat și se bucură din partea reprezentanților autorității de stat. Oaspeții remarcau cu admirație degajarea cu care știe să abordeze orice problemă, rămăneau surprinși de aceste raporturi atât de apropiate, de naturale. Deși echidistant față de partidele și formațiunile politice, nu a ezitat, când a fost necesar, să participe la viața Cetății. Aportul Domniei Sale și soluționarea problemelor majore ale comunei, fără a urmări interesele personale, rezultă întotdeauna drepturile bănești convenite, activitatea sa izvorând realmente numai din dorința de a fi util vetrișenilor. Dragostea firească și atotcuprinzătoare pentru toți oamenii se manifestă și în amplitudinea cu care se implică în opera de asistență socială.

Ioan Măcnea Vetrișanu este un mare iubitor de artă și, de multe ori, un sprijinitor al celor care-și perfecționează talentele sau vor să și le afirme. Sigur că despre o asemenea complexă personalitate, cu activități pe multiple planuri, se pot spune încă foarte multe lucruri.

Adresăm Domniei Voastre urări de sănătate deplină și pace sufletească; iubire de oameni și credința în bine; și să vă bucurați în continuare de liniște, de o viață mai bună și de o existență demnă; o mantie de lider țesută din sensibilitate, dăruire, pasiune; în acest ocean tulbure sunteți o oază de omenie și liniște; tenacitatea speranței de mai bine; o inimă se oglindește într-alta.

De nenumărate ori m-am întrebat cum are timp acest om să se angajeze în atât de multe activități publice, să dea curs atâtor solicitări individuale, ca să facă față unui număr atât de mare de probleme - multe din ele, extrem de delicate - și întotdeauna cu un zâmbet foarte plăcut și o politețe care a devenit emblematică.

Transmisă din tată în fiu, din generație în generație, iubirea de oameni, această trăsătură profund românească, l-a călăuzit, nu întâmplător pe Ioan Măcnea Vetrișanu al conducerea comunei Vetrișoaia. Judecând după modul de a fi al lui Ioan Măcnea Vetrișanu, mereu afabil, alert, receptiv la suferințele oamenilor, aș putea spune că, de la cei dintâi pași în viață, acest dar – parte înăscut, parte deprins prin educație –

i-a deschis calea către toate inimile; ale celor mari, și, mai cu seamă, ale celor mărunți. Iată una din componentele de spiritualitate. Și doresc ca această bucurie de a fi, pe care-o transmite celor din jur, să i se întoarcă cu sănătate, alături de familia sa, împreună cu cei dragi.

Istorie, tradiție, cultură pe Valea Prutului

Teodor PRACSIU

Într-o zi caniculară, duminică, 9 august 2015, am sosit la Vetrișoia, încă de la orele dimineții, la invitația scriitorului **Ioan Măcnea-Vetrișanu**, poet, prozator și publicist infatigabil, animator al culturii locului, fost primar al comunei în două mandate, ajuns octogenar prin bunăvoința destinului și a Celui-de-Sus. A văzut lumina zilei la 16 iunie 1935 și a rămas statornic în orizontul rustic, convins de trănicia axiomei-metaforă a lui Lucian Blaga – „Veșnicia s-a născut la sat”. Vetrișoia se află la o aruncătură de băț de Leova, orașel de pe malul stâng al Prutului, în Basarabia vecină și soră istorică a noastră. Organizatorii manifestării festiv-omagiale au fost Consiliul Județean Vaslui, Arca Poesis – Vetrișoia și Popasul Spiritului, Academia Rurală „Elanul” și Cenaclul de poezie „Ion Iancu Lefter” din Vaslui. Fiecare din aceste cinci entități implicate și-a avut reprezentanții săi la sărbătoarea de pe Prut, semn să spiritul național, solidaritatea etnică, omenia, ospitalitatea și celelalte valori morale funcționează încă. Au fost la Vetrișoia – chiar dacă nu de la început – prof. Dumitru Buzatu, președintele Consiliului Județean, ing. Vasile Mihalache, vicepreședintele aceleiași instituții, Jan Ciupilan, primarul municipiului Huși, alți funcționari publici. La simpozionul integrat manifestării complexe au luat parte oameni de cultură și artă, scriitori, publiciști și umoriști, istorici, arheologi, numismați, cercetători în varii domenii, un general colonel al armatei române, în uniformă, fiu al Vetrișoaii, cadre didactice, precum și locuitorii ai satului, bărbați, femei, adolescenți și copii. Și-au dat întâlnire câteva generații, de la minori în brațele mamelor și până la octogenari în putere, cu suflet generos și memorie intactă.

Într-o retorică personală, în tonuri diverse, de la potolit și elevat până la patetic și bombastic, au vorbit – între alții – academicianul Mihai Cimpoi, prof. dr. Theodor Codreanu, prof. Dan Ravaru, Elvira Lefter, soția regretatului poet Ion Iancu Lefter, dispărut intempestiv la 1 martie 1990, la doar 49 de ani, în urma unui accident rutier, prof. univ. dr. Constantin Dram, scriitorul și publicistul Valentin Talpalaru, istoricul Gh. Clapa, poetul Petruș Andrei, scriitorul și traducătorul ieșean Marian Chelaru, prof. dr. Dumitru V. Marin și alții. Amfitrionul, Ioan Măcnea-Vetrișanu, s-a arătat în fața asistenței în diverse ipostaze vestimentare și artistice, fie în costum național, fie în ținută de gală, cântând, dansând, întreținând atmosfera. Nici măcar cei trei moderatori oficiali, acad. Mihai Cimpoi, Theodor Codreanu și Dan Ravaru, n-au putut preciza numele tuturor invitaților care au umplut ograda rustică a gazdei noastre. Un ochi atent îi putea identifica ușor în mulțime pe poeții ieșeni Horia Zilieru, octogenarul neobosit și mare liric al erosului și confratele mai tânăr, Liviu Apetroaie, basarabeni Vasile Bahnaru, Vasile Grozav, D. Gabură, Maria Ana Gabură, fiica lui Victor Teleucă, umoriștii și epigramiștii Vasile Larco, Vasile Vojoga, Val Andreescu, Petru Brumă, Ioan Toderașcu, poetul Viorel Dinescu, profesorii Clit Costin, Gheorghe Gherghe, Marin Rotaru, cercetători ai istoriei locale, poetul bărlădean Simion Bogdănescu, dr. Valeriu Lupu și Valentina Lupu, scriitorul Paul Munteanu, poeții Aura Dan și Toma Cătălin și mulți alții.

Vorbitorii – în general volubili și generoși în epitete și metafore – au adus un omagiu sărbătoritului local, Ioan Măcnea-Vetrișanu, văzut ca un spirit de o tristețe metafizică, un poet nativ, cu simțire, un liric al iubirilor tandre și discrete, un autor cu momentele lui de grație, antologic în scurtul poem „Mama spală văzduhul”, având paternitatea unei sintagme memorabile – „toamna în patru anotimpuri” (Constantin Dram). Theodor Codreanu a schițat traiecul biografic al celui care s-a născut și și-a petrecut întreaga viață în Vetrișoia, aici unde s-a ivit mai demult un alt spirit emblematic al locului, poetul și traducătorul lui Dante, George Buznea (1903-1976). Măcnea a absolvit școala în satul natal, liceul la Huși și a urmat facultatea, fiind licențiat în

administrație publică. Lui i se datorează în principal întemeierea muzeului satului, a teatrului de vară, a parcului străjuit de statui și, acum, a ansamblului cultural consacrat unor mari personalități culturale și istorice: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Grigore Vieru, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Mihai Viteazul, Vlad Țepeș, Dimitrie Cantemir. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România. Structural este un țaran arhetipal, un arheu al satului său, de la care și-a luat numele (Vetrișanu). Măcnea își amintește și astăzi că în perioada mării secete din anii 1946-1947 consătenii săi au supraviețuit cu scoicile culese din Prut. Despre scriitorul polivalent au scris pagini comprehensive Al. Piru, O. Paler, Al. Protopopescu, Constantin Dram, Ioan Baban, Liviu Apetroaie, iar istoricul bărlădean Gheorghe Clapa – a consacrat o monografie. Valentin Talpalaru a precizat axiomatic: oamenii trebuie prețuiți cât sunt în viață căci posteritatea este adesea capricioasă. A apreciat mereu „falansterul cultural” din Vetrișoia, animat de un personaj pitoresc și inconfundabil. Drumurile sale aici, prin ani, împreună cu Cezar Ivănescu, Dan Ravaru și alții au fost mereu pilduitoare și instructive. O evocare a unei drumeții mai vechi s-a încărcat de tonuri nostalgice.

În contextul festiv, a reliefată unitatea spirituală a comunităților românești de pe cele două maluri ale Prutului, reunite simbolic la Vetrișoia, prin reprezentanți, pentru a-și reafirma crezul patriotic și identitatea lingvistică și culturală.

Au fost evocate lapidar două personalități poetice vasluiene – Ion Iancu Lefter, la 75 de ani de la naștere (20 septembrie 1940) și 25 de ani de la dispariția fizică și Ion Enache, boemul metafizic și inconformistul ireductibil al deceniilor din urmă.

Un segment distinct și savuros al sărbătoririi l-a reprezentat spectacolul umoristic dat de ieșenii Vasile Larco și Vasile Vajoga (epigrame, sonete, rondeluri, poezii satirice); dar să nu uităm că erau acolo și „spadasinii” Ioan Toderașcu și Petru Brumă, primul din Costești-Vaslui, celălalt din Constanța, originar din Huși. S-au lansat cărți și publicații periodice, susținute cu fervoare de „fani” și titulari: romanul „Demnitate vândută” de Daniel Grosu, monografia comunei Văleni, datorată profesorului Octavian Dumitru, revista „Prutul”, avându-l ca artizan pe Clit Costin, „Meridianul cultural românesc” (D.V. Marin), „Elanul” (Marin Rotaru), ziarul „Meridianul” și altele. Nu au lipsit fanfara, formațiile de cântece și dansuri din comuna Miclești, soliști vocali și folk în frunte cu omniprezentul Ion Chiriac, secondat de ziarista Mihaela Manu. Au răsunat vibrant melodiile pe versuri de Grigore Vieru și Adrian Păunescu precum și cele din repertoriul regretaților soliști basarabeni Doina și Ion Aldrea Teodorovici. Cronicarul „clipei serafice” de la Vetrișoia regretă că nu a putut cuprinde într-un articol fatalmente limitat, noianul de nume ce au înnobilit distinsa adunare, prin vorbă, cântec și spirit. „Ospățul cultural”, căruia grecii îi spuneau **symposion** s-a încheiat cu unul pantagruelic, terestru, sățios, în buna tradiție românească.

Reținem acest portret sugestiv al universitarului Constantin Dram din antologia lansată la Vetrișoia (**Pământ și cer, cu lan de floarea-soarelui**): „Ioan Măcnea Vetrișanu este (...) un scriitor al cărui nume nu jinduiește, numaidecât, după spații extinse în istorii literare, pagini de dicționare și reviste de conjunctură, el având privilegiul de a fi înscris pe pagini albastre ale bolții cerești, pe brazdele mereu noi ale pământului strămoșesc, în numărul de aur al lui Fibonacci, dispus astfel de dumnezeire în felul în care sunt aranjate semințele în pălăria de floarea soarelui sau în felul de dispunere a petalelor de trandafir; chipul său, tăiat parcă din piatra ce străjuiește Dunărea la Cazane, poate fi zărit, în irizările unei zile de vară, în undele Prutului, aflat mereu într-un drum care să-l întâlnească cu marea cea mare, după popasul de nuntie acvatică, petrecut la răsărit de Galați, într-un paradis al peștilor și al păsărilor de la Brateș, realizat de cele trei guri de vărsare ale sale”.

Școli și patroni spirituali

Teodor PRACSIU

Într-o zi cu semnificație spirituală (15 august), la Duda-Epurenii, comună marginală a județului Vaslui, nu departe de Huși, au avut loc două evenimente importante pentru viața școlilor de aici și a comunității. În satul Duda, unitatea de învățământ a primit numele scriitorului Ion Gh. Pricop (n.1944), fiu al satului, pe care nu l-a părăsit niciodată; în localitatea de centru, Epurenii, școala a primit numele scriitorului Constantin Asiminei (1894-1947), originar de aici, profesor, inspector școlar și autor polivalent, prețuit în epoca interbelică de Nicolae Iorga și Mihail Dragomirescu. Și contemporanul nostru, Ion Gh. Pricop, se distinge prin disponibilități creatoare, fiind poet, prozator (proză scurtă și roman), publicist și, mai nou, editor al înaintașului său amintit mai sus. O ștafetă simbolică sub auspiciile zeului tutelar Cronos.

La festivități au luat parte scriitori și publiciști, cadre didactice de ieri și de azi, notabilități locale, rude ale celor doi literați, reprezentanți ai mass-media. Amfitrion discret și parcimonios în cuvinte, Petru Chiriac, primarul comunei. Într-o sală de clasă a școlii din Duda și-au dat întâlnire prietenii scriitorului și iubitorii cărții pentru a participa la lansarea în premieră absolută a romanului **Paradigma deșertului** de Ion Gh. Pricop (Editura „Timpul”, Iași, 2015), o trilogie de 1270 de pagini, o construcție romanescă proteică. Tipologic, se întâlnesc în țesătura epică romanul istoric, romanul politic, romanul satului și al destinului, romanul antitotalitar, romanul inițiatic și simbolic, romanul eseistic, romanul-frescă, romanul-cronică, romanul cu cheie, romanul postmodern, romanul epopeic, metaromanul. Fiecare din aceste atribute estetice și naratologice poate fi argumentat și justificat. Tema trilogiei este similară cu aceea a întregii proze a lui Marin Preda: omul față în față cu o istorie vicleană, convulsionată, grotescă și tragică, cea care schimbă și strivește destinele. Temei generale îi corespund subteme și motive ce au fertilizat proza românească a secolului al XX-lea: tema satului în dezagregare, tema războiului, tema cooperativizării și, corelativ, aceea a împrumutării după Revoluția din decembrie 1989, tema pierderii identității și a metamorfozei kafkiene (Omul-Mistreț), tema scriitorului aflat dilematic între două lumi: realitate și ficțiune. Motive recurente: Meșterul Manole, războiul ca experiență absurdă și traumatizantă, motivul morților care învie, mistrețizarea oamenilor, echivalentă întrucâtva cu rinocerizarea, copilul crescut de lupoaică, spectacolul sânzienelor în pădure, călătoria inițiatică, vânătoarea sacrificială etc. I.Gh. Pricop este prozatorul satului fabulos, mitic, în spațiul căruia se petrec fapte ce îmbină miraculosul cu grotescul și terifiantul: în vis, naratorul este agresat de personajele sale, care îi taie bucăți din corp; Maria naște pe câmp asistată de fratele ei; un tânăr, îndrăgostit de o prizonieră de război devine mistreț; o muză onirică are ochi, frunte și aripi; spectacolul ursarilor ș.a. Un simbol complex, acela al Mistrețului, capătă conotații multiple: spirit, duh, dublul omului, făptură bicefală (jumătate om, jumătate fiară), mistrețul ca proiecție a mentalului colectiv, justițiarul imanent, destinul, un abur, o entitate fantomatică, un judecător moral, un sfetnic al dictatorului ș.a.

Din perspectivă bahtiniană (Mihail Bahtin – 1895-1975, părintele conceptului istorico-literar **cronotop**), romanul se înscrie pe o acoladă temporală cuprinsă între cel de-al doilea

război mondial și primii ani ai secolului al XXI-lea. Autorul topește în structura discursului narativ legende, eresuri, superstiții, mituri, întâmplări stranii, grotești, tragice, poezii, pagini de jurnal, însemnări, fragmente de roman, scrisori etc. Limba este o creație expresivă ce rezultă dintr-un melanj insolit: termeni elevați, din registrul intelectual alături de cuvinte de circulație curentă, arhaisme, regionalisme, forme dialectale, termeni inventați. Paremiologic, romanul abundă în ziceri de duh, expresii pitorești, unele buruienose ori de-a dreptul licențioase, transcriind violențele de limbaj ale personajelor dintr-un sat ficțional, Timigeni, având un corespondent străveziu în satul natal al scriitorului. Această așezare rustică va ajunge la un liman ori va dispărea din istorie? – aceasta este marea interogație a romanului, care, tipologic, se înrudește cu „F” al lui D.R. Popescu. I.Gh. Pricop a crescut sub înrăurirea spirituală a profesorului său Ion Alex. Angheluș (1937-1986), hușean prin adopție, poet, prozator, eseist, critic și istoric literar. Despre creația polimorfă a lui I.Gh. Pricop au scris pagini pătrunzătoare George Bălăiță, Cristian Livescu, Ștefan Oprea, Al. Odobescu (prof. dr. Theodor Codreanu). Istoricul Clit Costin a apreciat că în zona Hușilor s-a cristalizat în timp o „matrice spirituală” și că în acest topos binecuvântat au activat, între alții, doi muzicieni renumiți, Nicolae Acatrinei și Costache Palade. În anii noștri, Adrian Dogaru a elaborat două monografii ale localităților Novaci și Duda, sate actualmente contopite. „Școala poate să dispară – estima dubitativ vorbitorul – dar rămâne opera! Pricop știe să aprindă conștiințele și să le convingă”. Poetul Petruș Andrei a schițat o posibilă interpretare a romanului, adevărată trilogie a destinului, roman total care propune noi modalități de expresie, procedee de abordare a existenței individuale, a satului românesc ieri și azi, a întregii societăți românești aflate în degingoladă pe traseul „unui veac de singurătate”.

În holul școlii din Epurenii a fost dezvelit bustul scriitorului Constantin Asiminei și a fost evocată personalitatea celui atât de repede dispărut. Pregătirea filosofică temeinică i-e permis acestuia o analiză a „Mioriței”, studiu cvasi-necunoscut publicului larg. Animat de elanuri creative, autorul a elaborat o epopee amplă, în trei volume, rămasă în manuscris. Poate că într-o zi un editor devotat și cu ochi ager o va încredința tiparului, odată cu aparatul critic aferent. Ar merita și opera și autorul.

Festivitatea a reprezentat un prilej fericit pentru lansarea a trei volume de Constantin Asiminei: „Din os de Prometeu”, poeme postume și două reeditări: „Volbura” (poezii) și „Luminișurile anilor mei” (poeme și pasteluri), cărți apărute la Editura „Timpul” (Iași, 2015) sub îngrijirea lui Ion Gh. Pricop. Vorbitorii, între care logicianul Petru Ioan, istoricul Clit Costin editorul și alții au reliefat coordonatele intelectuale și stilistice ale operei în condițiile „toposului provincial”. În poezie Asiminei este un pastelist în descendența lui Alecsandri, un pictural afectiv, sensibil și sentimental, care atestă indubitabil aderența la peisajul zonei natale.

Născut într-un spațiu binecuvântat, cărturar din stirpea nobilă a dăruțiilor, Constantin Asiminei este restituit actualității ca patron spiritual al școlii din Epurenii și ca exponent al tradiției locale. Generațiile tinere au aici două repere culturale și pilda unor destine.

Școală, tradiție și istorie la Solești

Valentina LUPU

Cu ocazia sărbătorii creștine Schimbarea la față, comuna Solești a fost în sărbătoare în ziua de 6 august 2015.

La umbra teiului și a frescei care îi reprezintă pe Alexandru Ioan Cuza și Elena Doamna a avut loc întâlnirea mai multor generații ale Școlii Gimnaziale "Theodor Rosetti" Solești prilejuită de lansarea monografiei "Istoria Școlii Solești: 1868-1950", autor Marcela Cucu, lucrare prefată de prof. Constantin C. Alexandru, prof. Valentina Lupu și primar Mona Bujor.

Într-un decor de vară și plin de flori au luat loc în prezidiu invitații: prof. Dan Ravaru, prof. dr. Ramona Mocanu (director al Muzeului Județean "Ștefan cel Mare" Vaslui), muzeograf, prof. dr. Laurețiu Chiriac, primar, Mona Bujor, prof. Florinel Moraru, prof. Ionel Mocanu și autoarea lucrării Marcela Isac Cucu.

Audiența formată din personalități locale, județene, cadre didactice, bibliotecari, săteni, elevi și foști elevi ai școlii a urmărit cu viu interes alocuțiunile invitaților.

În deschidere prof. Dan Ravaru a felicitat autoarea pentru realizarea acestei ample și valoroase lucrări la care a trudit peste patru ani cu multă meticulozitate și profesionalism, totodată apreciind bogăția manifestărilor cultural-artistice ale comunei și preocuparea permanentă pentru păstrarea tradițiilor locale.

Domnul prof. Laurențiu Chiriac a evidențiat unicitatea acestei lucrări în județul nostru.

În cele 338 de pagini ale monografiei autoarea trece în revistă istoricul instituției de învățământ, rememorând evenimente și oameni care i-au marcat existența.

Cuvinte de apreciere a avut și doamna prof. dr. Ramona Mocanu care a felicitat autoarea cât și pe doamna primar Mona Bujor pentru susținerea acțiunilor culturale din comuna Solești și realizarea acestei lucrări.

Participant la activitate, dr. Valeriu Lupu, după ce a amintit că de aproximativ 40 de ani prin natura profesiei cunoaște zona și evoluția ei, a arătat că lucrarea este o adevărată monografie a comunității prin modul cum surprinde comunitatea în diferite momente istorice. Dincolo de documentele inedite prezentate care dovedesc implicarea unor personaje istorice în destinul neamului: Ștefan cel Mare, Mihai Eminescu, Gheorghe și Theodor Rosetti, Elena Cuza care au marcat destinul acestei localități, cartea reprezintă o frescă a vieții rurale în evoluția sa prin medalioanele pe care le include din care se remarcă prin ineditul lor cele scrise de Paraschiva Cucu, Maria Cezar, Constantin Alexandru. Cartea s-ar putea regăsi în ceea ce Nicolae Iorga spunea: "Istoria poporului român va fi completă atunci când toate localitățile din țară vor avea propria lor monografie".

Au mai luat cuvântul fii ai satului și foști elevi ai școlii: doamna învă. Maria Cezar, econ. Vasile Dumitrașcu, mulțumind pentru această realizare și pentru temeinicia cu care s-a făcut școala în acea vreme.

Fostul director al școlii, prof. Florinel Moraru a participat cu mult interes felicitând autoarea și actuala conducere pentru implicare și bunul mers al școlii.

Au mai participat și felicitat și alte cadre didactice ale școlii: învă. Lorica Simon, ed. Anișoara Topor, prof. Lucia și Sava Topor, prof. Anica Mardare, fiică a satului și prof. Nicolae Ginghina, invitat special al autoarei.

Doamna primar, Mona Bujor, pe lângă omagiul adus învățământului solesțean, apreciază bogatul izvor de informații

pus la dispoziția cititorilor și a asigurat asistența de întreaga sa susținere și pe viitor.

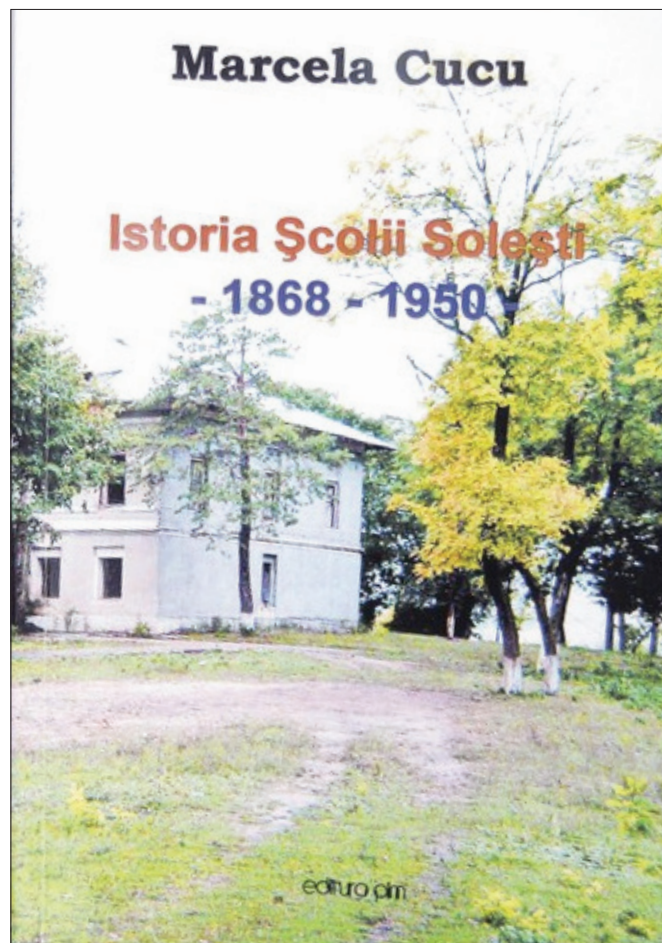
De remarcat prezența veteranului satului, domnul Costică Macarie (87 de ani).

În încheierea primei părți a activității, doamna Marcela Cucu mulțumeste salariaților de la Arhivele Statului care au suportat-o peste patru ani pentru a "scormoni" în multitudinea de documente referitoare la desfășurarea procesului de învățământ din comuna Solești, familiei prof. Cornelia și Constantin Alexandru pentru cuvintele de încurajare, informațiile prețioase și sprijinul financiar acordat și în mod special doamnei primar Mona Bujor.

În partea a doua a activității audiența și prezidiul s-au deplasat la Complexul mortuar "Elena Cuza", parte a monumentului "Conacul de la Solești care a fost reabilitat cu bani europeni. Slujba de sfințire a Complexului mortuar a fost susținută de protopopul de Vaslui, Adrian Chirvase și preoții Velișcu Lucian și Dorobăț Constantin.

Ziua de 6 august 2015 va rămâne o amintire de neuitat în memoria fiilor satului Solești despre școală, tradiție și istorie.

"Mai presus de nestiutori sunt cei care citesc; mai presus de cei care citesc sunt cei care retin; mai presus de cei care retin sunt cei care inteleg; mai presus de cei care inteleg sunt cei activi". (Manu)

„Bucovina inima mea” de Victor Cozariuc-Cossaris

Ion N. OPREA

Recent, iulie 2015, la Editura Cossaris, Suceava-Bucovina-România, în *Colecția comorile Istoriei*, a fost tipărit volumul de proză, reproducere-publicistică și facsimile, manuscrise și fotografii de interes public și familial, 209 p., în completare la o suită de plachete, de aceeași natură, amintite pe coperta a IV-a a actualei, semnate de Cozariuc Victor, n. 18 decembrie 1934, Negostina-Siret, profesor și publicist.

Cu un scurt *Cuvânt înainte*, întregit de o scrisoare de mulțumire, cu titlul semnificativ și ușor descifrabil dacă o parcurgi, „777”, semnate de autor, cu prefață concisă iscălită de lect. univ. dr. Mircea Ignat și lector univ. Mihai Lazăr, cartea „Bucovina inima mea” se vrea nu doar chintesența cercetărilor istorice în teren, a descoperirilor arheologice, pornite de la localitatea de domiciliu-Dărmănești, chiar de la biserica locală și împrejurimi, confruntarea lor cu realitățile palpabile ale momentului, ci și un corolar al publicisticii timpului, încercate și reușite de cronicarul Victor Cozariuc-Cossaris.

Date fiind împrejurările, vezi și 777, cartea nu poartă și aprecierile subsemnatului, promise cândva, dar beneficiind de aportul familiei – Cozariuc Cecilia-Lăcrămioara și Dobrescu Manuela Amalia, bănuiesc, cartea Bucovina inima mea de Victor Cozariuc-Cossaris o simt ca și pe a mea, ba mai mult, o găsesc a fi reliefa a ceea ce suntem virtuali

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: **Marin Rotaru**

Redactor-șef adjunct: **Cristian Onel**

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. **Vlad Codrea**,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca
 prof. univ. dr. **Ștefan Olteanu**, București

asist. univ. dr. **Bogdan Rățoi**,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. **Arcadie M. Bodale**, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. **Laurențiu Ursachi**, Bârlad

dr. **Laurențiu Chiriac**, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. **Sorin Langu**, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

instituționali – Cenaclul literar cu autori la distanță, profesorul și publicistul, conducătorul unei reviste literare de la Dărmănești, EXOD, fiind unul dintre activii participanți la antologiile noastre, șase sau șapte în librării și pe raftul de sus, în față, în bibliotecile noastre.

Era începutul lui iunie 2006, tocmai terminasem și aparuse în librării, dar și la prieteni volumul „Bucovina pământ românesc. Presa din Rădăuți, 1893-2004”, Editura Edict, Iași, unde, la paginile 77-89, vorbeam despre Exod, periodic de literatură, artă, știință și religie, editat de Societatea Culturală „Traian Chelaru”, Dărmănești-Bucovina, director și editor prof. Victor Cozariuc. Fondul documentar deficitar de la Iași mă trimisese la sursă, îi scrisesem profesorului și acesta, cunoscător a ceea ce înseamnă cercetarea dar și urgența în publicistica informațională, mi-a și completat „golurile”, fapta găsind-o repovestită de binevoitor chiar în „Bucovina inima mea”, p.36-38, contextul devenind mai larg și clar înțeles dacă citim și paginile subsemnatului, arc peste timp, 2006-2015...

Că ajutorul primit, fie oricum, trebuie și restituit, dovada o face tot domnul professor, publicându-și propriile demersuri, pune în paginile de față, 169-170, Bucovina inima mea, și pe a mea, scrisoarea din 22 noiembrie 2004, probă că i-am restituit documentele, în special colecția revistei Exod, și că i-am mai cerut și altele...

Așa, scrisoare de la scrisoare, apoi cu telefonul, s-a statornicit prietenia noastră publicistică, model de lucru și cu restul sutelor de colaboratori, nu numai de la Cenaclu, dar eu mă rezum la cartea aceasta, succesul editorial din iulie 2015 a profesorului, prietenul meu care mi-a expediat-o și pe aceasta, spre știința permanentei noastre colaborări.

În 2011, când i-am solicitat părerea dacă „bătrânețea omului poate fi o piedică în calea creației?”, profesorul de la Dărmănești mi-a răspuns repetându-mi interogația, eu reproducându-i-o – „BĂTRÂNEȚEA – o piedică în calea creației?” – cu răspunsul din text – nicidecum! – regăsite în cartea mea și a

colaboratorilor „Românii așa cum sunt”, p. 135, Editura Pim, Iași, 2011.

Colaborările noastre au continuat și „Bucovina inima mea” o probează: „Stima și încrederea” de prof. Victor Cozariuc-Cossaris, Dărmănești-Suceava, p.51, în „Cu prieteni, despre prietenie” de Ion N. Oprea, 2012, - „Prietenie și prieteni”, p.39, în „Bucovina inima mea”, 2015; „Singurătatea – izolare morală”, „familia este celula de bază a societății”, răspundea printr-o relatare reală Victor Cozariuc când am scris „Singurătate”, antologie, 2013; „Iubire-n cuget și simțiri...”, 31 ianuarie 2014, în „Darul vieții: Dragostea” de Ion N. Oprea, vol. II, p. 169, 2014, același titlu, p. 24, în „Bucovina inima mea” de Victor Cozariuc, 2015; „Viața – Darul Creatorului”, 18 ianuarie 2015, în „Viață, viață...”, antologie, de Ion N. Oprea, p.356, același material în „Bucovina inima mea”, p.52, 2015...

Am făcut aceste precizări la texte și cronologia lor, ca să se știe pentru viitorii cercetători, articolele fiind publicate succesiv și în revista Luceafărul, prietenul meu neurmărindu-le firul, cu specificare, din motive care l-au trimis la...777!

În rest, „Bucovina inima mea” de Victor Cozariuc-Cossaris – o sinteză a ceea ce a fost și rămâne revista EXOD, director și editor, profesorul, o relatare de suflet despre doi veșnici prieteni, Traian Chelariu și Traian Cantemir, despre Rapsozii Bucovinei, p.42, Obârșia localnicilor, p.31, Memoria pământului, p. 29, Eroii neamului, p 47, dar și ce a realizat Kolea Kureliuk în Exod-magazin punând în pagină fabule semnate de profesorul Ion Popescu Sireteanu-Iași-Pitești, astăzi:

(*Lingăul...*)

Cât de scârnăv e hârdăul,

Pe de lături stă lingăul.

Se mai gudură, se plimbă,

Plescăie vulgar din limbă,

Se scobește-n nas agale,

Umbă-ncovoiat de șale,

Linge-ntruna și înghite,

Mârâie cumplit spre vite...

Chiar de l-ai băga în boală

Nu-l poți depărta de oală...

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
 Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Primăria Comunei Găgești
Academia Rurală „Elanul”

INVITAȚIE

Duminică, **30 august 2015**, are loc **Simpozionul „Cultură și istorie pe valea Elanului”**, la Muzeul „Valea Elanului”, sat Găgești, comuna Găgești, începând cu ora 9.00.

Din program:

- 1) Inaugurarea Muzeului „Valea Elanului”;
- 2) Simpozionul științific „Cultură și istorie pe valea Elanului”.

Petru Botezatu – poetul sudului Basarabiei

Alexandru COCETOV

Ascultă-mă, copile fără mamă și tată,
bătrân orfan al vremilor aceste,
îți voi spune o poveste adevărată,
o izvorâtă din retine poveste.
(*Beresith*, Petru Botezatu)

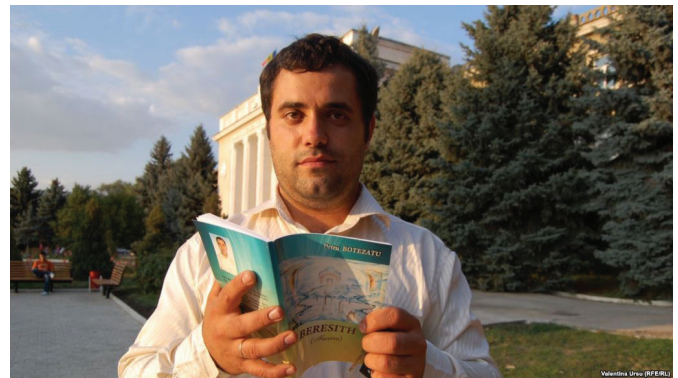
Profesor, poet, om de cultura... persoana remarcabilă la Cahul. Este vorba de Petru Botezatu, scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Născut la 26 decembrie 1984, în satul Andrusul de Sus, raionul Cahul, RM.

O personalitate, care de mic copil a îndrăgit dorul literaturii, și mai ales al poeziei. Căci primul debut al său îl realizează fiind încă elev la școală. Scriind un poem de dedicație marelui poet basarabean, Grigore Vieru. Apoi, activând în calitate de profesor la Facultatea de Filologie a Universității de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul, implantează în studenții de la litere nectarul iubirii față de poezie, căci „adevărul poeziei se încearcă cu focul sufletului. Cel care n-are acest foc în suflet, n-are decât să accepte opinia altora” (Rabindranath Tagore: *Ultima poezie*).

În poemele sale noi putem vedea inima, gândul, dragostea și durerea poetului Petru Botezatu, înfășurată și împresurată cu misterul creației, cum ar fi în poemele: *Beresith*, *Nu tăiați picioarele pădurii*, *În Țara Făgărașului*, *E astăzi cea dintâi zi de iarnă*, *lubeam pădurea*; dorul sau durerea mamei: *Mama, Mama (populară)*; etalonul neamului – limba (cea română): *În limba ta*; dragoste: *Mă joc de-a iubirea*, *Poezie de dragoste*, *lubirea*, *Leoaica bătrână*, *Despre iubire*; și, nu în ultimul rând, despre Dumnezeu și creștinism: *Cina cea de taină*, *Rugăciune*, *Țara mea e o Biserică*, *Ploaia morții* și altele.

Poetul Petru Botezatu vine întotdeauna în fața publicului cu o poezie actuală, vie, poezie care doare, sau care mângâie. El nu scrie de dragul scrierii, ci naște un râu de apă vie într-un loc pustiu. Semnează versurile atunci când ele se nasc în gândul și inima lui. Căci scrie ce îi place, ce simte, ce îl doare, ce îl bucură... El încearcă și reușește să pulseze spre cei care citesc o frântură din lumina dintâi, poem cu poem, folosind un ton calm și confesiv.

Deși nu a publicat zeci de volume, Petru Botezatu vine în fața publicului doar cu câteva cărți de poezii: *Bolnav de cuvinte*, *A fi...*, *Beresith*, *Eu la plural*, dar nu se oprește, lucrează la un nou volum de versuri, care, probabil va ieși la lumina tiparului anul acesta (pe care îl așteptăm cu nerăbdare).

Uneori, lecturând versurile sale, mi se pare că el scrie ultimul său poem. Căci de fiecare dată depune toate silințele, gândurile și dorințele.

Îi doresc să vină în fața publicului și cu alte volume de poezii. Să pregătească noi specialiști în aria învățământului universitar. Împlântă dorul de poezie în inimile basarabenilor și nu numai. Succese și multă baftă.

*Rămâneți, rămâneți cu bine, prieteni,
noaptele mele se fac tot mai lungi,
soarele pe care îl văd se sparge în mii de scânteii
și luna-și scaldă fața în apa tulbure-a nopții,
pe care tremură rar întunecate dungi.*

*Rămâneți cu bine, prieteni, de azi,
drumul meu e tot mai îngust și de-abia
de-mi pot ține pe el pașii mei istoviți
ce-și caută sălașul într-o stea
(Rămas bun, Petru Botezatu)*